

KUL TÚRA SLOVA

*Vedecko-popularizačný
časopis pre jazykovú
kultúru a terminológiu*

*Orgán Jazykovedného ústavu
Ludovíta Štúra SAV, v. v. i.,
a Jazykového odboru
Matice slovenskej*

*Časopis vychádza s finančnou
podporou Otvorenej akadémie*

otvorená
akadémia

HLAVNÁ REDAKTORKA
Sibyla Mislovičová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Iveta Vančová

REDAKČNÁ RADA
Adriana Ferenčíková, Dana Gu-
ričanová, Robert Hammel, Re-
náta Hlavatá, Ingrid Hrubaničo-
vá, Martin Chochol, Bronislava
Chocholová, Ján Kačala, Natália
Kolenčíková, Ľubor Králik, Jana
Levická, Sibyla Mislovičová,
Lucia Molnár Satinská, Slavomír
Ondrejovič, Judita Páleníková,
Iveta Vančová, Pavol Žigo

REDAKCIA
811 01 Bratislava, Panská 26

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

- J. KAČALA: Vetná pozícia a vetný
člen 193
F. ŠIMON: *Šošovica* a *šošovka* v la-
tinskej a slovenskej anatomickej no-
menklatúre 205
I. VALENTOVÁ: O vzniku názvu obce
Čereňany 211

TERMINOLOGICKÉ SÚPISY

- M. HRABOVSKÝ – J. KLIMENT – I.
VANČOVÁ: Druhové mená cudzo-
krajných cievnatých rastlín. 1. Druhy
začínajúce sa písmenami A – C 218

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

- Každu ňedzeľu bula zabava.* M. Miko-
lajová 238

ROZLIČNOSTI

- O pomenovaní *foodcourt*. J. Pálení-
ková 244

SPRÁVY A POSUDKY

- Od paradigmy slova k jeho opisu alebo
Oslavujeme s Janou Hašanovou. N. Ja-
nočková 247

SPYTOVALI STE SA

- Konzekventný a konzekvenčný.* S. Duch-
ková 252

Z WEBOVEJ PORADNE	254
Privlastňovacie prídavné mená	254
Názov univerzity	254
Pravopis prídavného mena <i>svätý</i>	254
Obyvateľské mená utvorené z názvov zakončených na <i>-sk</i>	255
Skloňovanie mena <i>Kreón</i>	255

PRIPOMÍNAME SI	256
-----------------------------	------------

KULTÚRA SLOVA, vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i., a Jazykovedného odboru Matice slovenskej. Ročník 57, 2023, č. 4 (6. 9. 2023). Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i., Panská 26, 811 01 Bratislava. IČO 00167 088. Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine. Časopis vychádza s finančnou podporou Otvorenej akadémie. Hlavná redaktorka PhDr. Sýbyla Mislavíková. Výkonná redaktorka Mgr. Iveta Vančová. Grafická úprava Oto Takáč. Technický redaktor Vladimír Radik. Vychádza šesťkrát ročne. Ročné predplatné 12 €, jednotlivé čísla 2 €. Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma Vydavateľstvo Matice slovenskej, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, e-mail: periodika@matica.sk, tel. 043/3812826. Evidenčné číslo 3696/09. Podávanie novinových zásielok povolené OZSsRP Banská Bystrica č. 1325/94-PTP z 25. 4. 1994. ISSN 0023-5202 Distributed by Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, Slovakia.

© Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied, v. v. i., Bratislava
 © Matica slovenská, Martin
 Vytlačila tlačiareň Fork, s. r. o., 2023

Cena 2 €

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

Vetná pozícia a vetný člen

JÁN KAČALA

Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstract: The author of this paper examines fundamental syntactic concepts and terms, including syntactic position and sentence constituent, used within the framework of the sentence constituent approach to sentence structure. The paper provides a basic characterization of selected concepts and terms and highlights substantial differences between them. Three closely related aspects of sentence constituents are illustrated through the example of the subject in a two-part sentence in Slovak. The paper emphasizes the inadequate recognition of the distinct conceptual validity of these concepts and terms in current scholarly literature and advocates for their systematic differentiation.

Keywords: syntactic position, sentence constituent, realization of sentence constituent, subject, predication, sentence structure, sentence constituent theory

Možno názov našej state bude trocha menej zainteresovanému čitateľovi prichodiť ako slovná hra, ale zmysel nášho textu je práve v tom, aby sme podali presné vymedzenie týchto dvoch navzájom úzko súvisiacich

východiskových syntaktických pojmov a termínov, ale aj aby sme poukázali jednak na ich vzájomnú zviazanosť, ale predovšetkým na ich vecnú rozdielnosť a tým aj na ich vzájomnú nezameniteľnosť. Možno povedať, že obidva pojmy a termíny sú už dávnejšie pevnou súčasťou pojmoslovného a terminologického aparátu vetnočlenskej orientácie slovenskej, ale aj zahraničnej jazykovedy, opierajúcej sa pri opise a výklade syntaktickej stavby jazyka najmä o závislostný a vetnočlenský princíp výstavby vety. Na druhej strane treba priznať, že predovšetkým pojem a termín *vetná pozícia* sa v relevantnej jazykovednej literatúre upotrebuje skôr spontánne ako uvedomene a s presným odlišením od súvzťažného pojmu a termínu *vetný člen*. Potenciálne prestupovanie sa významov týchto základných syntaktických pojmov a termínov môže byť aj dôsledkom toho, že práve základná schéma najtypickejšej aj najbežnejšej, t. j. dvojčlennej vety v slovenčine, sa v syntaktických výkladoch podáva nie v označeniach syntaktických pozícií, predstavujúcich najvyššiu abstraktnú úroveň vetnej stavby, lež v termínoch, prípadne symboloch vetných členov, to značí, že nateraz nie je ustálené ani samostatné označenie relevantných syntaktických pozícií, a tak sa tieto dva sice príbuzné, ale jednako len rozdielne fenomény v odbornej praxi nie vždy terminologicky presne odlišujú. Čiže napríklad v schematickom znázornení istej vetnej štruktúry typu $S - P - O$ aj vnímame, aj označujeme naznačené vetné pozície v pojmoch a termínoch zodpovedajúcich vetných členov, t. j. v danom prípade: $S = \text{subjekt}$, čiže *podmet*, $P = \text{predikát}$, čiže *prísudok*, $O = \text{objekt}$, čiže *predmet*. Tento stav je zjavne podmienený predovšetkým dávnou aj pevnou tradíciou našej syntaktickej náuky, v ktorej dlho stáli na prvom mieste práve otázky stavby vety ako celku a najmä jej organických súčastí, t. j. vetných členov, a ktorej teoretické základy pochádzajú ešte približne z polovice 19. storočia, keď pôvodná vetnočlenská teória vetnej stavby a praktický vetnočlenský rozbor boli hlavnou témou či aj doménou takmer celej syntaxe.

Potrebu presnejšie rozlišovať pojmy a termíny *vetná pozícia* a *vetný člen* priniesla nielen prirodzená vývinová línia spresňovania a zjemňovania pojmoslovného a terminologického aparátu syntaktického učenia, ale pričínilo sa o to najmä prehĺbené bádanie v oblasti stavby vety v prvých desaťročiach 20. storočia, založené na štruktúrnom a synchronnom prístupe k jazyku a osobitne na emancipácii syntaxe aj jazykovedy ako celku vo vzťahu k psy-

chológii a konkrétne k psychologickému prístupu k významovej stránke vetných členov aj vety ako celku. Významný pokrok od polovice 30. rokov 20. storočia priniesli aj bádateľské výsledky založené na nových teoretických prístupoch opretých predovšetkým o pevné východiská závislostnej syntaxe, o valenčnú a u nás o intenčnú teóriu a celkove o zvedečťovanie sémantického bádania v oblasti slova a vety a zisťovania tesnej súvislosti aj vzájomnej podmienenosti sémantiky slova a sémantiky vety.

Prelomovou prácou pri uvádzaní lexikálnej sémantiky do syntaxe vety sa na Slovensku stala štúdia *Štruktúra slovenského slovesa* skoncipovaná Eugenom Paulinym (1912 – 1983) a vydaná roku 1943, už v podnadlepise označená ako *štúdia lexikálno-syntaktická* (pozri Pauliny, 1943). Svojím konceptom intencie slovesného deja stojí pri samom zrode systematického skúmania miesta lexikálnej sémantiky vo vete a v syntaxi a zároveň na začiatku osobitného prúdu slovenskej jazykovedy, opierajúceho sa o teóriu intencie slovesného deja. Pojem *intencie slovesného deja* pritom nepochybne nadväzuje na Ľudovíta Štúra (1815 – 1856) a jeho koncept *namerenosti činnosti*, systematicky používaný v jeho základnom jazykovednom diele *Nauka reči slovenskej*, pochádzajúcom z roku 1846 (porov. Štúr, 1846). Na bezprostrednú podmienenosť sémantickej štruktúry vety sémantickou štruktúrou lexikálnych prostriedkov upotrebených vo vete a na intenčnú štruktúru vety ako osobitný sémantický útvar v stavbe vety sme na základe intenčnej teórie a komponentovej analýzy poukázali ešte na začiatku 80. rokov 20. storočia v stati *Sémantická štruktúra vety a obsah vety* (porov. Kačala, 1982) a pod rovnakým názvom je táto stať zaradená ako kapitola IV/2 aj do našej monografie *Sloveso a sémantická štruktúra vety* (pozri Kačala, 1989, s. 179 n.).

V nadväznosti na naznačené novšie poznatky sa žiada pojmoslovne a terminologicky presne diferencovať v stavbe vety aj syntaktické pozície obsiahnuté vo vete ako istej schéme a vetné členy, ktoré na základe svojich syntaktických, sémantických aj lexikálno-morfologických vlastností obsadzujú zodpovedajúce syntaktické pozície. Predbežne možno prinajmenej v súvisi s uvedenou schémou základného typu dvojčlennej vety uvažovať o pojmoch a termínoch *subjektová pozícia – predikátová pozícia – objektová pozícia v štruktúre dvojčlennej vety*, ktoré sú síce tiež opreté o názvy príslušných vetných členov ako najtypickejších a najznámejších gramatických súčastí, na ktoré sa rozkladá veta, ale zároveň ide o také dvojslovné pojmy

a termíny, v ktorých použité prídavné mená, sémanticky a slovotvorne súvisiace s relevantnými základnými vetnými členmi, zaujímajú iba diferencujúce postavenie, kým rozhodujúce obsahové postavenie aj závažnosť v danom terminologickom spojení má práve substantívna časť, t. j. jeho ústredné pomenovanie *pozícia*.

V danej súvislosti sa žiada ako protikladnú vetnej štruktúre s rozčleneným gramatickým a sémantickým jadrom a platiacej ako dvojčlenná veta uviesť aj stavbu vety s nečleneným gramatickým a sémantickým jadrom: v nej vychádzame zo syntaktickej pozície východiska jednočlennej vety, ktoré možno označiť ako *vetnozákkladovú pozíciu*, obsadzovanú vetným základom, čiže fundamentom ako základným členom jednočlennej vety. Toto konštatovanie sa týka početných typov slovesných aj slovesno-neslovesných a neslovesných viet typu *Mrholí. – Malo by napršať. – Odtiaľ vidieť Tatry. – Treba veriť. – Úrad vlády Slovenskej republiky. – Presvedčivý výkon. – Hotovo! – Pravdaže! – Hurá!* a podobne.

Vetnú alebo syntaktickú pozíciu chápeme ako pozíciu v schéme vety predpokladanú systémovým usporiadaním vetnej štruktúry (vetného typu) vrátane syntaktického vzťahu, prípadne vzťahov tejto pozície k iným súvzťažným pozíciám ako relevantným súčasťami utvárajúcim túto štruktúru. Štruktúra vetných pozícií predstavuje istú abstrakciu alebo obrazec, ktorý ako istý invariant implikuje početné už realizované, ako aj podľa danej schémy realizovateľné vyjadrenia majúce platnosť zodpovedajúcej vety. Vetnej pozícii bezprostredne zodpovedá príslušný vetný člen ako prvok gramatickej štruktúry vety, zahŕňajúci zároveň zodpovedajúcu sémantickú náplň ako súčasť sémantickej štruktúry vety a vlastnú lexikálno-morfologickú stránku ako bezprostredný systémovo sformovaný nosič istej jazykovosémantickej informácie zahrnutej vo vete. Vetnú pozíciu teda obsadzuje zodpovedajúci vetný člen ako jeden z uzlových bodov v uzavretej štruktúre syntaktických vzťahov.

Charakteristické pre vetné pozície je to, že príslušná vetná pozícia zásadne býva obsadená zodpovedajúcim vetným členom, ale v danej (konkrétnej) vete ako výpovedí môže byť aj neobsadená, čiže, inými slovami povedané, daný vetný člen v príslušnej štruktúre vnímame alebo ako plnohodnotne jazykovými prostriedkami vyjadrený, realizovaný, alebo z druhej strany ako elidovaný, t. j. vypustený. Táto skutočnosť, t. j. možnosť neobsadiť vetnú

pozíciu v danej vete konkrétnym vetným členom, predstavuje jeden zo základných rozdielov medzi vetnou pozíciou a zodpovedajúcim vetným členom, keďže vetná pozícia je pevnou súčasťou vetnej schémy a v danej vetnej schéme je nemeniteľná. Možnosť neobsadiť istú vetnú pozíciu v danej vete, čiže elidovať alebo vypustiť istý vetný člen z istej vetnej štruktúry, je reálna pri všetkých vetných pozíciách utvárajúcich spolu s ostatnými pozíciami základnú štruktúru dvojčlennej vety s objektom, teda predovšetkým štruktúru spočívajúcu na subjektovo-objektovom intencnom type slovesa (ide o slovesá typu *vychovávať*, predpokladajúce a vyžadujúce vyjadrenie východiskovej, ako aj zasahovanej substancie prísudkového dynamického príznaku, t. j. vo vetnej súvislosti: *Rodičia vychovávajú deti*). Popri tejto štruktúre sem patrí aj ďalšia základná štruktúra dvojčlennej vety, ktorá je zložená zo subjektu a predikátu, ale bez objektu; je to štruktúra založená na subjektovom (a bezobjektovom) intencnom type slovesa (tu ide napríklad o slovesá *pochodovať*, *zapadať*, *rásť*, *rozvíjať sa* predpokladajúce a vyžadujúce vyjadrenie východiskovej pozície deja, ale nepredpokladajúce ani nevyžadujúce realizáciu zasahovanej substancie deja, čiže vo vetnej súvislosti: *Vojsko pochoduje*. – *Slnko zapadá*. – *Zákrpky nerastú /do výšky/*. – *Veda sa /úspešne/ rozvíjala*).

V súvisi s možnosťou elidovať istý vetný člen ako súčasť dvojčlennej vetnej štruktúry s predmetom sa žiada uviesť, že elidovanie každého z vetných členov takejto štruktúry vychodí z osobitosti každého takého vetného člena, čiže má svoje špecifiká, a preto sa vyhýbame tomu, aby sme elidovanie vetných členov preberali ako všeobecný jav; treba teda osobitne hovoriť o možnostiach a podmienkach elidovania podmetu ako východiskového člena dvojčlennej vety, spájajúceho sa s prísudkom, elidovania prísudku ako vetného člena syntakticky závislého od zodpovedajúceho podmetu a utvárajúceho s podmetom predikatívnu syntagmu ako syntaktickú základňu dvojčlennej vety, ako aj elidovania predmetu, ktorý realizuje väzobný intencný potenciál prísudkového slovesa.

Typickým prípadom častého či aj pravidelného elidovania vetného člena je práve subjektová pozícia v štruktúre vety, ktorá sa špeciálne pri vyjadrení prísudku v podobe slovesného tvaru v prvej a druhej osobe jednotného alebo množného čísla v našom jazyku pravidelne zodpovedajúcim zámenom neobsadzuje. To sa týka povedzme vetných variantov typu *Pricestoval som do*

hlavného mesta. – Pricestoval si do hlavného mesta. – Pricestovali sme do hlavného mesta. – Pricestovali ste do hlavného mesta. Do tejto paradigmy variantov patria aj podoby v tretej osobe jednotného aj množného čísla typu *Pricestoval do hlavného mesta. – Pricestovali do hlavného mesta*, no tu už pozíciu podmetu môže obsadzovať aj podstatné meno, čiže: *Otec pricestoval do hlavného mesta. – Rodičia pricestovali do hlavného mesta.* Takýto vypustený podmet sa najmä pri vysvetľovaní vetnej stavby v školskom jazykovom vzdelávaní oddávna u nás zvyčajne označuje ako *zamlčaný*, prípadne novšie – aj v úsilí vyhnúť sa tomuto málo výstižnému a skôr zavádzajúcemu termínu – ako *nevyjadrený*. Termín *zamlčaný podmet* je síce stále rozšírený najmä v oblasti jazykového vzdelávania a v študijných materiáloch, učebniciach a pomôckach, ale to nám nebráni, aby sme ho neoznačili ako vecne nevyhovujúci, ba aj zavádzajúci, lebo v prípadoch, na ktoré sa vzťahuje, vonkoncom nejde o zamlčanie či zamlčovanie podmetu. Podmet v takom prípade je z celkovej – spravidla dialogickej – situácie alebo z celkového významu vety či jej syntaktického okolia úplne zreteľný, aj preto ho teda v danej vete zo systémových, ale ani z ekonomických dôvodov nepotrebujeme vyjadriť osobitným pomenovaním, čiže presnejšie povedané: nepotrebujeme príslušnú podmetovú pozíciu nevyhnutne obsadiť daným vetným členom.

Presné vyjadrenie tejto situácie nám tu poskytuje práve rozoberaný pojem a termín *vetná pozícia*, v danom prípade je to *subjektová (podmetová) pozícia*: táto pozícia je v danej vetnej štruktúre plnohodnotne zachovaná, podmet je teda aj pri svojom nevyslovení vo vete zreteľný, nie zamlčaný, ani nie nevyjadrený, iba subjektová pozícia ako integrálna súčasť danej štruktúry nie je týmto podmetom ako zodpovedajúcim vetným členom obsadená. Túto neobsadenosť subjektovej pozície v štruktúre dvojčlennej vety treba chápať tak, že v prípade potreby, napríklad na objasnenie významu vety v takej situácii, keď sa nás partner v dialógu opýta, koho sme mysleli ako subjekt danej vety, máme reálnu možnosť tento subjekt pomenovať aj ho dosadiť do tej syntaktickej pozície, z ktorej sme ho elidovali, čiže vypustili. Na presnejšie terminologické vyjadrenie opísanej situácie vo vetnej štruktúre vyberáme teda naznačenú adjektívnu podobu *elidovaný*, takže terminologicky takýto podmet bude mať v našich výkladoch podobu *elidovaný*, čiže *vypustený podmet* alebo *elidovaný*, čiže *vypustený subjekt*.

Takúto elipsu podmetu na rozdiel od istých individuálne textovo či situačne podmienených prípadov elipsy podmetu chápeme ako pravidelnú, čiže systémovú. Pripomíname, že takýto typ elipsy pozorujeme aj pri ďalšom zo základných vetných členov dvojčlennej vety, t. j. pri prísudku, a myslíme ňou prípady typu *My o voze, vy o koze. – My o vlku a vlk za humny*, známe najmä z príslovia a porekadiel, v ktorých sa pravidelne eliduje prísudkové sloveso s významom hovorenia či s významom výskytu alebo existencie. Časté elipsy sponového alebo iného slovesa nachodíme v rozmanitých ďalších útvaroch ľudovej slovesnosti, v rozličných heslách, biblických vyjadreniach typu *Aká matka, taká Katka; aký otec, taký syn. – Rodina – základ spoločnosti. – Kto do teba kameňom, ty do neho chlebom* a podobne. Systémovo elidovaný môže byť aj predmet, a to povedzme pri akčných objektových slovesách typu *rúbať, šiť, predávať*, ktoré sa pravidelne vyskytujú s vyjadreným predmetom, ale pri ich použití v inom ako základnom význame daného slovesa sa východiskové pomery menia. Elidovaný predmet v takomto význame sa vo vetnej súvislosti istým spôsobom nahrádza prítomnosťou údajia o mieste vo forme zvyčajne vyjadrovaného príslovkového určenia miesta. Tento význam môžeme vystihnúť opisom „zamestnávať sa rúbaním, šitím, predávaním“, prípadne „pracovať ako rubač, šič(ka), predavač(ka)“. Tak treba teda rozumieť týmto slovesám použitým povedzme vo vetách *Teraz (robotníci) rúbu v Brezinách. – Sestra šije v súkromnej firme. – Priateľ predáva v bufete*.

Na rozdiel od vetnej pozície vetný člen chápeme ako syntaktickú jednotku zastávajúcu istú pozíciu vo vetnej štruktúre a zároveň utvárajúcu so súvzťažnou syntaktickou jednotkou, prípadne aj s viacerými syntaktickými jednotkami danej štruktúry na základe syntaktického vzťahu najmenšie syntaktické spojenia, t. j. syntagmy. Na tejto vetnočlenskej úrovni vety už nadobúdajú relevantnosť aj také činitele, ako je spôsob realizácie aktualizácie ako vetotvorného aktu, rozčlenenosť alebo nerozčlenenosť gramatického a sémantického jadra vety, vzájomné poradie súčastí vety v lineárnej postupnosti jednotlivých súčastí vetnej štruktúry a systémovo predpokladaná vzájomná blízkosť alebo vzdialenosť vetných členov vo vete a pevnosť alebo voľnosť v ich postavení v príslušnej syntagme, záväznosť alebo nezáväznosť pri vyjadrovaní istých vetných členov v istých štruktúrach, ako aj melódia vety a najmä melodické stvárnenie koncovkej fázy vety a podobne.

Tieto a ďalšie činitele podmieňujúce celkové gramaticko-sémantické a obsahové usporiadanie vety a jej relevantných súčastí v ich lineárnej postupnosti sa skúmajú a spracúvajú v rámci opisu a výkladu jednotlivých súčastí syntaktickej náuky. Osobitná pozornosť sa pritom venuje slovosledu syntagmy a vety, keďže slovosled je zároveň činiteľom, ktorý okrem iného zapája vetnú štruktúru do vyšších celkov, ako je odsek, prehovor, text. Slovosled v syntagme sa spravuje zásadami výstavby príslušnej syntagmy, slovosled vo vete sa spravuje zásadami platnými pre stavbu vety.

Vetné pozície sú jedinečné a výlučné. Vetná pozícia súvzťažná so základnými vetnými členmi v danej vetnej štruktúre môže byť iba jedna a nemôže sa chápať napríklad ako rovnoznačná s inou pozíciou. Navzájom synonymné môžu byť iba konkrétne vetné členy vyslovujúce blízky alebo totožný význam, obsah, a to na úrovni obsahovej stavby vety, no nemožno hovoriť o synonymnosti viet na úrovni vetných pozícií, keďže tie sa vyznačujú vysokou mierou abstraktnosti a treba ich pokladať „iba“ za pevnú súčasť istej vetnej schémy, v rámci ktorej vetná sémantika, vyplývajúca z lexikálnych jednotiek vybratých do vety, ešte nie je relevantná. Synonymné môžu byť navzájom vetné členy na úrovni gramatickej a sémantickej štruktúry vety. Tak je to pri synonymii povedzme v prípade podmetu a príslovkového určenia miesta v príkladoch typu *Susedia maľujú byt.* – *U susedov maľujú byt.* – *U susedov sa maľuje byt.* – *U susedov maľujú.* – *U susedov sa maľuje* alebo v prípade predmetu a príslovkového určenia miesta typu *Vyvetraj spálňu.* – *Vyvetraj v spálni.*

Vetný člen predstavuje už istú štruktúrovanú vetnú jednotku, pričom táto štruktúrovanosť sa navonok prejavuje komplexnosťou tejto jednotky z jej obsahovej aj výrazovej stránky. Ako sme to už naznačili, vetný člen chápeme ako hierarchicky usporiadanú štruktúru jeho relevantných zložiek. Na stavbe vetného člena sa zúčastňujú tieto tri roviny: 1. vlastná syntaktická stránka vetného člena, ktorá podmieňuje podstatu a postavenie daného vetného člena v gramatickej štruktúre vety, 2. sémantická stránka vetného člena, ktorá je súvzťažná s umiestnením a fungovaním danej vetnej jednotky v sémantickej štruktúre vety, a 3. lexikálno-morfologická stránka, ktorú tvoria morfologicky stvárnené lexikálne jednotky utvárajúce výrazovú, „hmotnú“ stránku vetného člena, tak ako sa s ňou stretáme pri zrkovom alebo sluchovom kontakte s daným vetným členom ako integračnou súčasťou istej vety. Hierarchická

usporiadanosť týchto troch rovín je daná mierou abstraktnosti a všeobecnosti danej roviny v tejto štruktúre: najvyššia je gramatická rovina, lebo je najabstraktnejšia a najvšeobecnejšia, čiže syntetizuje početné variantné podoby vetných členov vlastné ich sémantickej a lexikálno-morfologickej rovine. Nižší stupeň abstrakcie a zovšeobecnenia predstavuje sémantická rovina a najnižší stupeň lexikálno-morfologickej roviny. Táto hierarchickosť sa dá ukázať na podmete ako jednom zo základných vetných členov takto:

1. Na syntaktickej úrovni máme do činenia s východiskovým bodom dvojčlennej syntaktickej štruktúry, ktorý má v gramatickej stavbe vety základnú dôležitosť, syntakticky sa spája s prísudkom a rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje najmä stavbu prísudku. Podmet v dvojčlennej vetnej štruktúre vystupuje ako jeden vetný člen, zodpovedajúci danej subjektivej pozícii dvojčlennej vetnej štruktúry. Nanajvýš by sme tu v rámci podmetu ako jednotného vetného člena mohli uvažovať o rozlíšení dvoch podôb tohto vetného člena na základe gramatickej kategórie slovesného rodu, tak ako sa do stavby dvojčlennej vety premieťa v podobe aktívnej alebo neaktívnej gramatickej perspektívy vety. Podľa toho by sme mohli rozoznávať vo vete s aktívnou gramatickou štruktúrou podmet s gramaticky aktívnym vzťahom k prísudkovému príznaku a ako jeho opozitum podmet s gramaticky neaktívnym (pasívnym) vzťahom k prísudkovému príznaku. Na tomto protiklade sú postavené vety s činným slovesným rodom, aktívom, v opozícii k vetám s trpným slovesným rodom, pasívom; tak je to napríklad pri vetách súvzťažných z hľadiska naznačenej gramatickej kategórie slovesného rodu typu *Automechanik v opravovni vymenil chybnú súčiastku* a z druhej strany *Chybná súčiastka bola v opravovni vymenená (automechanikom)*. – *Chybná súčiastka sa v opravovni vymenila*.

2. Na úrovni sémantickej štruktúry pozorujeme už značnú mieru diferenciácie, lebo ako podmet môžu figurovať pomenovania s rozmanitým vzťahom k príznaku zahrnutému v prísudkovom slovese; vo všeobecnosti môže ísť o pomenovania činiteľa deja, t. j. aktívnej substancie vo vzťahu k deju (napr. *Huslista hrá novú skladbu*), o neaktívnu substanciu vo vzťahu k deju (napr. *Otec ochorel*), o substanciu s neutrálnym vzťahom k dynamickému príznaku (napr. *Dielo obsahuje päť kapitol*) alebo o dejom zasahovanú substanciu (napr. *Kniha bola vytlačená v Martine*. – *Kniha sa vytlačila v Martine*).

3. Najbohatšiu diferenciaciu zaznamenávame na lexikálno-morfologickej rovine, kde sa môžeme stretnúť s najrozmanitejším lexikálno-formálnym stvárnením podmetu ako východiskového vetného člena dvojčlennej vety: stretáme sa tu nielen s rozličnými ohybnými slovnými druhmi v tejto funkcii, ale aj s ich viacerými tvarmi v rámci podstatného mena alebo zámena ako základných vyjadrovacích prostriedkov (nominatív alebo pri kvantitatívnom význame genitív), s neurčitkom slovesa, ako aj s neohybnými slovnými druhmi, s citoslovcami, so značkami, symbolmi a podobne a napokon aj s vedľajšími vetami.

So zreteľom na spomínanú jedinečnosť vetných pozícií v danej vetnej štruktúre vo vzťahu k zodpovedajúcim vetným členom je potrebné pripomenúť aj symetrický vzťah medzi vetnou pozíciou a zodpovedajúcim vetným členom. Ukazuje sa, že o takomto vzťahu možno hovoriť, iba keď vravíme o vzťahu vetnej pozície a zodpovedajúceho základného vetného člena. Aj o vetných členoch utvárajúcich gramatické a sémantické jadro dvojčlennej aj jedročlennej vety totiž platí, že sa v danej vetnej štruktúre vyskytujú iba ako jednotlivé prvky, to značí, že sa v istej vetnej štruktúre takýto vetný člen neopakuje a vyskytuje sa v nej iba ako jediný. Toto konštatovanie zodpovedá základnému zisteniu o súvzťažnosti daných vetných pozícií so zodpovedajúcimi vetnými členmi. V danej súvislosti pripomíname, že práve preto sa naše syntaktické učenie, vychádzajúce z vetnočlenskej teórie vetnej stavby, pridržiava zásady, že vetné členy realizujúce predikátové kategórie spôsobu a času, t. j. prísudok v dvojčlennom type a vetný základ v jedročlennom type vety, nemôžu sa v rámci jednej syntaktickej štruktúry popri sebe vyskytovať ako viacnásobné, keďže každé vyjadrenie takýchto kategórií osobitnou lexikálnou jednotkou sa pokladá za naplnenie podmienok na utvorenie (osobitnej) vety.

Pri predikatívnej kategórii syntaktickej osoby zviazanej s pozíciou podmetu dvojčlennej vety už táto podmienka neplatí, lebo kategória osoby nemá pri aktualizáčnom akte takú všeobecnú platnosť: jednak je zviazaná iba s jestvovaním a fungovaním dvojčlenného gramatického a sémantického jadra a jednak sú pri nej obmedzenia aj vo vzťahu k spôsobu obsadzovania podmetovej pozície, a teda spôsobu vyjadrenia podmetu ako vetného člena, lebo nie každému spôsobu vyjadrenia podmetu možno pripisovať vo vzťahu k prísudku realizovanie kategórie osoby. Tak sa to deje pravidelne

pri nekongruencii predikatívnej syntagmy, ako aj pri čiastočnej kongruencii predikatívnej syntagmy a rovnako aj pri bezkongruentnosti predikatívnej syntagmy; táto téma je predmetom podrobnej analýzy v našej osobitnej stati – pozri Kačala, 2022. Podmetová pozícia na rozdiel od prísudkovej aj vetnozkladovej pozície teda môže byť obsadená aj viacnásobne vyjadreným podmetom.

Všetky ostatné vetné členy, ktoré nie sú súčasťou gramatického a sémantického jadra vety, čiže vedľajšie, t. j. predmet, príslovkové určenie a prívlastok, ale aj polopredikatívne vetné členy, t. j. doplnok a prístavok, ktoré sú podmienené polopredikatívnou výstavbou takýchto súčastí, môžu byť vyjadrené rovnocenne jednoduchým vetným členom, ako aj viacnásobným vetným členom. Pozoruhodné pri tejto druhej skupine vetných členov je aj to, že istú vetnú pozíciu môžu obsadzovať viacnásobné vetné členy aj vo viacerých podobách. Tak napríklad príslovkové určenie spôsobu môže byť vyjadrené príslovkou spôsobu v koordinatívnom spojení s predložkovým tvarom podstatného mena, napríklad *Rozhodoval sa pokojne a s rozvahou*. Alebo sa môžeme stretnúť s prípadmi, keď je koordinatívne spojený jednoduchý vetný člen so zodpovedajúcou vedľajšou vetou, napríklad: *Byl rástla dovysoka, akoby sa ani nemala zastaviť*. Osobitne sa tu žiada spomenúť predmet, ktorý na základe tzv. združenej väzby môže v danej vete byť vyjadrený v rozličných pádových formách, pričom tieto formy nestoja navzájom v koordinatívnom vzťahu a v sémantickej štruktúre vety tiež zaujímajú rozdielne funkcie, tak ako to vidíme na príkladoch: *Doručovateľ odovzdal adresátovi balík. – Našiel v ňom dobrého spolupracovníka*. Napokon väzby pri istých slovesách môžu byť stvárnené aj v rozličných slovnodruhových podobách, ako je povedzme väzobne podmienený výskyt podstatného mena v istom nepriamom páde spolu s neurčitkom slovesa, alebo sa menná pádová forma na základe väzby vyskytuje spolu s predmetovou vedľajšou vetou, napríklad *Rodičia nedovolili deťom zúčastňovať sa na nebezpečných hrách. – Rodičia nedovolili deťom, aby sa zúčastňovali na nebezpečných hrách*.

V stati sme poukázali na základné rozdiely medzi pojmami a termínmi *vetná* alebo *syntaktická pozícia* a *vetný člen*. Rešpektovanie rozdielu medzi týmito základnými syntaktickými pojmami a termínmi sa potvrdzuje ako vecne odôvodnené a reálne, aj preto sa prihovárame za to, aby sa rozlišova-

nie týchto pojmov a termínov stalo v našom syntaktickom učení a pri výklade syntaxe systematické. V súčasnosti je totiž prax taká, že sa pojem a termín *vetná*, prípadne *syntaktická pozícia* v našej alebo blízkej českej odbornej literatúre napospol používa ako synonymný s pojmom a termínom *vetný člen*. Rozlíšenie vetnej pozície nachodíme napríklad u Františka Daneša v jeho štúdiu o rozlišovaní vetných členov podľa miery záväznosti v istej štruktúre (pozri Daneš, 1971, s. 131): píše tu o elementoch vetného vzorca ako o „funkčných miestach (pozíciách)“ a o im zodpovedajúcich slovných tvaroch výpovedí (viet) založených na vzorci ako o „vetných členoch“. Aj v akademickej *Mluvnici češtiny (3) Skladba* z roku 1987 sa v úvodných výkladoch na s. 15 – 17 stretáme s pojmom a termínom zodpovedajúcim slovenskému výrazu *syntaktická pozícia*, no skôr v zmysle označenia miesta predpokladaného slovesným predikátom a obsadzovaného príslušným participantom na základe intencie slovesného deja, prípadne valencie slovesa.

Aj z uvedeného krátkeho rozboru sa ukazuje, že najpriamočiarejšie s vetnou pozíciou je zviazaná gramatická stránka vetného člena ako najabstraktnejšia a najvšeobecnejšia a aj preto pre stavbu vety rozhodujúca. Bohatšie sa daný vetný člen rozvetvuje na úrovni sémantickej štruktúry vety a najväčším je vetný člen diferencovaný na lexikálno-morfologickej úrovni.

LITERATÚRA

DANEŠ, František: Větné členy obligatorní, potenciální a fakultativní. In: *Miscellanea linguistica. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica*. Red. M. Komárek. Ostrava: Profil 1971, s. 131 – 138.

DANEŠ, František – GREPL, Miroslav – HLAVSA, Zdeněk (ed.): *Mluvnice češtiny 3. Skladba*. Praha: Academia 1987. 748 s.

KAČALA, Ján: Sémantická štruktúra vety a obsah vety. In: *Jazykovedný časopis*, 1982, roč. 33, č. 1, s. 3 – 10.

KAČALA, Ján: Sloveso a sémantická štruktúra vety. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1989. 252 s.

KAČALA, Ján: Nekongruentná a čiastočne kongruentná predikatívna syntagma. In: *Kultúra slova*, 2022, roč. 56, č. 3, s. 129 – 142.

PAULINY, Eugen: Štruktúra slovenského slovesa. Štúdia lexikálno-syntaktická. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1943. 116 s.

ŠTÚR, Ľudovít: *Nauka reči slovenskej*. Prešporok, nákladom Tatrina 1846. 216 s.

Šošovica a šošovka v latinskej a slovenskej anatomickej nomenklatúre

FRANTIŠEK ŠIMON

Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach

Abstract: The paper deals with terms in which anatomical structures are likened to a lentil. The first anatomist who compared lens to a lentil, was Rufus from Ephesus. Until modern times, the lens did not have its own name, its shape was only likened to a lentil. The first author who used the noun lens together with the adjective *crystallina* to describe it was Govert Bidloo. In the first Slovak medical publications of the 20th century, the Czech equivalent *čočka* was used for the Latin term *lens*, since the first Slovak anatomical nomenclature by Ledényi the equivalent *šošovka* (Eng. lens) has been used. In Latin anatomical nomenclature, the adjectives *lentiformis* and *lenticularis* derived from the Latin *lens* never express a relation to the lens. Their Slovak equivalents should have the form *šošovicovitý*, similar to a lentil, for the adjective *lentiformis* and *šošovicový*, referring to a *nucleus lentiformis* or having the shape of a lentil, for the adjective *lenticularis*.

Keywords: anatomical nomenclature, terms derived from *lens*, terms derived from *šošovica*

Anatomické termíny sú najčastejšie motivované lokalizáciou, funkciou alebo tvarom, resp. podobou. Úzus pomenovať anatomický útvar názvom vyjadrujúcim jeho podobnosť na nejaký predmet je taký starý ako samotná medicína. Používajú sa pri tom slovotvorné prostriedky, prípona alebo zložené slovo. Príspevok sa venuje termínom, v ktorých sa anatomické útvary pripodobňujú šošovici.

Lens – šošovka

Prvý anatóm, ktorý diskovitý útvar oka, šošovku, lat. *lens*, prirovnal k šošovici, bol grécky anatóm Rufus z Efezu (1. st. po Kr.). V práci *De partium corporis appellacionibus* (O pomenovaniach častí tela) píše, že sa časť oka pre svoj tvar nazýva *fakoeidés* – šošovicovitá (gr. *fakos* – šošovica) (Rufus, 2012, s. 90). Až do novoveku nemala šošovka špeciálny názov, jej tvar sa

len pripodobňoval šošovici. Zakladateľ novovekej anatómie Vesalius (1514 – 1564) konštatuje v epochálnom diele *De humani corporis fabrica* (O stavbe ľudského tela), že šošovka je na základe podobnosti so šošovicou – *ad lentis similitudinem – fakoeidés šošovicovitá* (Vesalius, 1543, s. 646). Flámsky anatóm Adriaan van den Spiegel (1578 – 1625) ju v svojej práci *De corporis humani fabrica* (O stavbe ľudského tela) nazýva *pars lenticularis oculi šošovicová časť oka* (den Spiegel, 1627, s. 327). Prvý autor, ktorý na jej označenie použil podstatné meno *lens* spolu s adjektívom *crystallina*, teda doslova kryštalová šošovica, bol holandský anatóm Govert Bidloo (1649 – 1713) v svojom diele *Anatomia humani corporis* (Anatómia ľudského tela; Bidloo, 1685, Tabula XI, figura XX). Tento termín sa používal v anatómii až do 20. storočia. Združené pomenovanie bolo nahradené jednoslovným termínom *lens* až v Parížskej anatomickej nomenklatúre v roku 1955 (Dvořák, 1960, s. 106).

V prvých slovenských lekárskech publikáciách 20. storočia sa pre termín *lens* používal český ekvivalent čočka (Polákovič, 1920, s. 110; Carmen, 1920, s. 51; Halaša, 1926, s. 55). Bartek v roku 1935 kritizuje používanie optického termínu čočka a navrhuje šošovka (Bartek, 1935, s. 286). Aj Ledényi, autor prvého slovenského názvoslovia, použil v svojej anatomickej nomenklatúre tento ekvivalent (Ledényi, 1936, s. 151; ďalej LED). Komisia tvorená členmi jazykovedného odboru Učenej spoločnosti Šafárikovej a slovníkovej komisie Univerzity Komenského, ktorá bola vytvorená na posúdenie jeho slovenských termínov, názov šošovka odmietla a preferovala naďalej čočku (Ustálenie, 1937, s. 441). Ledényi publikoval neskôr odpoveď na návrhy komisie v časopise Slovenský jazyk, v ktorej zdôvodnil tento termín. Súčasne poukázal na rovnako vytvorené pomenovania iných štruktúr oka – dúhovka a rohovka (Ledényi, 1940, s. 204 – 208). Termín šošovka sa stal potom pevnou súčasťou ďalších slovenských nomenklatúr humánnej anatómie (Antal, Ján et al., 1962, s. 204; ďalej AN; Holomáňová – Brucknerová, 2003, s. 90; ďalej HB), ako aj veterinárskej (Danko – Šimon – Artimová, 2011, s. 199; ďalej DŠA).

Lentiformis – šošovkovitý/šošovicovitý

Adjektívum *lentiformis* je latinský novotvar vytvorený zo substantíva *lens*, gen. sg. *lentis* šošovica, a zložky *-formis* „majúci tvar niečoho“, znamená teda „šošovicovitý, podobný šošovici“. Adjektívum sa vyskytuje v termíne *nucleus lentiformis šošovicovité jadro* (v mozgu), ktorý sa prvýkrát

objavil v diele *Vom Bau und Leben des Gehirns und Rückenmarks* nemeckého neuroanatóma Karla Friedricha Burdacha (1776 – 1847) (Burdach, 1822, s. 127; Swanson, 2015, s. 137). Samotné adjektívum sa však v anatómii vyskytlo už predtým, anglický neuroanatóm Thomas Willis (1621 – 1675) o poldruha storočia skôr pozná v mozgu *prominentiae lentiformes šošovicovité vyvýšeniny* (Willis, 1664, s. 21). Všetky slovenské nomenklatúry uvádzajú ako ekvivalent termín šošovkovitý (LED, 1935, s. 132; AN, 1962, s. 180; HB, 2003, s. 64; DŠA, 2011, s. 172), teda adjektívum s významom „podobný šošovke“. V anatomickej nomenklatúre existuje pravidlo, že lokálne blízke termíny používajú rovnaké prívlasky, ktorým sa vyjadruje vzťah k susednému útvaru, t. j. stehnový má súvislosť so stehnom, rebrový s rebrom atď. Z tohto hľadiska termín šošovkovité jadro (v mozgu) by mal mať vzťah k šošovke, čo však nezodpovedá pravde. Svoju úlohu tu zohral zrejme pôvodný význam slova šošovka. Historický slovník slovenského jazyka uvádza ako ekvivalent slova *šošovica* slovo šošovka (Historický slovník, 2000, s. 652), čo pravdepodobne Ledényi pocíťoval, takže zvolil ekvivalent šošovkovitý. Je však otázne, nakoľko si tento význam uvedomuje napr. dnešný študent anatómie, a teda či to nemôže viesť k nesprávnym asociáciám. Z hľadiska dnešného významu slova šošovka by termín *nucleus lentiformis* mal mať ekvivalent šošovcovité jadro, teda adjektívum vytvorené zo substantíva šošovica a adjektívneho sufixu *-ovitý*, ktorý vyjadruje podobnosť. Termín sa tak priradzuje k iným podobne vytvoreným anatomickým termínom ako *pisiformis* hráškovitý, *piriformis* hruškovitý, *fungiformis* hubovitý. V terminológii susedných národov problém *šošovica* versus šošovka nevzniká, pretože oba predmety sa v ich jazyku označujú jedným slovom, česky čočka, poľsky soczewka, nemecky Linse, maďarsky lencse. Podobná nevhodná asociácia vzniká v súčasnej slovenskej anatomickej nomenklatúre pri termíne *choroideus* cievkovkový. Vyskytuje sa v termínoch, ktoré súvisia s cievovkou, *choroideou*, napr. *lamina suprachoroidea* nadcievková platňa. Lenže z historických dôvodov sa rovnaké adjektívum *choroideus* používa aj pri názvoch štruktúr mozgu, napr. *tela choroidea* sa prekladá vo všetkých slovenských nomenklatúrach ako cievkovkové tkanivo. Môže to však vyvolať dojem, že útvar súvisí s cievovkou, a preto správnejší ekvivalent by bolo cievnaté tkanivo, ktoré lepšie zodpovedá gréckemu originálu (Šimon – Danko – Artimová, 2021, s. 265).

Lenticularis – šošovkový/šošovicový

Latinské adjektívum *lenticularis* je vytvorené z deminutívnej formy substantíva *lens*, *lenticula* šošovička, latinskou adjektívnou príponou *-aris*, ktorou sa vyjadruje vzťah, príslušnosť. V latinskej anatomickej nomenklatúre sa často adjektíva tvoria z deminutív substantív, nevyjadujú však deminutívnosť, teda *lenticularis* znamená „šošovicový, majúci vzťah k šošovici, šošovke“ (Šimon – Marečková, 2004, s. 87). V súčasnej latinskej nomenklatúre máme tri termíny, v ktorých je substantívum spojené s týmto prívlastkom. Prvým je *processus lenticularis*, výbežok nachádzajúci sa na nákovke, kostičke ucha, ktorý sa prirovnával k šošovici. Termín sa prvýkrát objavil v literatúre u talianskeho anatóma Giulia Casseriho (1552 – 1616) pôvodne ako *os lenticulare* šošovicová kosť. Casseri uviedol, že kosť sa tak nazýva, teda pomenovanie sa používalo zrejme už skôr (Casseri, 1600, s. M5v). Neskôr bol štatút tohto malého útvaru zmenený na výbežok, *processus*. *Processus lenticularis* prekladajú všetky slovenské nomenklatúry ako šošovkovitý výbežok (LED, 1935, s. 157; AN, 1962, s. 213; HB, 2003, s. 96), vo veterinárnej anatómii existuje stále *os lenticulare*, takže v slovenskej nomenklatúre je šošovkovitá kosť (DŠA, 2011, s. 203). Ďalšie dva termíny vyjadrujú adjektívom lokalizáciu, výskyt pri *nucleus lentiformis* šošovicovitom jadre. *Ansa lenticularis* je slučka a *fasciculus lenticularis* je zväzok v blízkosti toho jadra. Termín *ansa lenticularis* prvýkrát použil nemecký neuroanatóm Theodor Hermann Meynert (1833 – 1892) v časopiseckom príspevku (Meynert, 1879, s. 201), pričom ešte skôr použil nemecký ekvivalent Linsenkernschlinge (Meynert, 1872, s. 734). *Fasciculus lenticularis* prvýkrát použil francúzsky anatóm Joseph Jules Déjerine (1849 – 1917) vo francúzskej podobe faisceau lenticulaire (Déjerine, 1893, s. 195), v latinskej podobe rakúsky anatóm Moriz Probst (1867 – 1923) (Probst, 1898, s. 840). Slovenské ekvivalenty podobne ako pri termíne *processus lenticularis* vychádzajú jednotne z termínu šošovka, len príponou sa líšia. *Ansa lenticularis* má ekvivalent šošovková slučka (LED, 1935, s. 127; AN, 1962, s. 174; HB, 2003, s. 54; DŠA, 2011, s. 168), ale medzinárodná anatomická nomenklatúra *Terminologia anatomica* termíny *ansa lenticularis* a *fasciculus lenticularis* uvádza na dvoch rôznych pozíciách (1998, s. 122 a 130) a v HB sú na inom mieste názvy šošovkovitá slučka a šošovkovitý zväzok (HB, 2003, s. 65). Aj susedné slovanské nomenklatúry sú v tomto smere nejednotné, v poslednej českej nomenklatúre je *ansa lenticularis* raz čočkovitá a raz čočková (Kachlík

et al., 2010, s. 137 a 145), v poľštine je *fasciculus lenticularis* pečezek soczewkowy, *processus lenticularis* je wyrostek soczewkowaty (Imaios, online). Nie je však dôvod robiť rozdiel medzi tými adjektívami, a pretože ide o vzťahové adjektíva s príponou *-aris*, v slovenčine teda tomu zodpovedá tvar šošovicový. V prípade termínu *processus lenticularis*, ktorý vyjadruje podobu, možno pripomenúť, že sufixom *-ový* sa netvorí len vzťahové prídavné mená, ale aj vlastnostné a akostné adjektíva (Horecký, 1971, s. 197 – 200). Slovník súčasného slovenského jazyka (H – L, 2011) napr. vysvetľuje adjektívum klinový ako „vzťahujúci sa na klin, majúci tvar klina“, hrebeňový ako „súvisiaci s hrebeňom, majúci tvar hrebeňa“ (2011, s. 178, 605).

Záver

V latinskej anatomickej nomenklatúre adjektíva *lentiformis* a *lenticularis* nikdy nevyjadrujú vzťah k šošovke. V dvoch prípadoch, v termínoch *nucleus lentiformis* a *processus lenticularis*, ide o vyjadrenie podoby na šošovicu, v ďalších dvoch termínoch *ansa lenticularis* a *fasciculus lenticularis* ide o vzťah k *nucleus lentiformis*. Slovenské adjektívne ekvivalenty latinských termínov, ktoré sú vytvorené z latinského slova *lens* šošovica, by mali mať preto podobu šošovicový pre adjektívum *lentiformis* a šošovicový pre adjektívum *lenticularis*.

LITERATÚRA

- ANTAL, Ján et al.: Anatomické názvoslovie. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 576 s.
- BARTEK, Henrich: Šošovka – čočka. In: Slovenská reč, 1934 – 5, roč. 3, č. 9 – 10, s. 286.
- BIDLOO, Godefridi: Anatomia humani corporis. Amstelodami: Sumptibus Joannis L. Someren et al. 1685, nestránkované.
- BURDACH, Karl Friedrich: Vom Bau und Leben des Gehirns und Rückenmarks II. Leipzig: Dyk'sche Buchhandlung 1822, 417 s.
- CARMEN, Július: Slovenský domáci lekár a radca. [Detroit]: Home Doctor Publishing Company [1920]. 995 s.
- CASSERI, Giulio: De vocis auditusque organis. [Ferrariae: V. Balminus 1600]. 126 s.
- DANKO, Ján – ŠIMON, František – ARTIMOVÁ, Jozefa: Nomina anatomica veterinaria. Slovenské veterinárske anatomické názvoslovie. Košice: Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie 2011. 267 s.
- DÉJERINE, Joseph Jules: Sur l'origine corticale et le trajet intra-cérébral des fibres de l'étage inférieur. In: Comptes rendus de la Société de Biologie, 1893, roč. 5, s. 193 – 206.
- DVOŘÁK, Jiří: Srovnávací slovník anatomických nomenklatur. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství 1960. 293 s.
- HALAŠA, Július: Lekársky slovník. (Návrh lekársko-lekárnického názvoslovía). Turčiansky Svätý Martin: Tlačou kníhtlačiarkeho účastinárskeho spolku 1926. 242 s.

Historický slovník slovenského jazyka. 5. R – rab – Š – švrkotat'. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 2000. 692 s.

HORECKÝ, Ján: Slovenská lexikológia I. Tvorenie slov. Bratislava: SPN 1971. 253 s.

LEDÉNYI, Julius: Nomina anatomica. Slovenské telovedné názvoslovie. Turčiansky Svätý Martin: Matica slovenská 1935. 243 s.

LEDÉNYI, Július: Slovenské telovedné názvoslovie. In: Slovenský jazyk, 1940, roč. 1, č. 5, s. 203 – 211.

KACHLÍK, David – ČECH, Pavel – MUSIL, Vladimír – BÁČA, Václav: České tělovědné názvosloví. Brno: nákladem autora 2010. 169 s.

MEYNERT, Theodor: Vom Gehirn der Säugetiere. In: Handbuch der Lehre von den Geweben des Menschen und der Thiere. Stricker S. (ed.) II. Leipzig: W. Engelmann 1872. 1 248 s.

MEYNERT, Theodor: Neue Untersuchungen über Grosshirnganglien und Gehirnstamm. In: Anzeiger der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 1879, roč. XVI, č. I – XXVII, s. 199 – 211.

POLÁKOVIČ, Anton: Lekársky slovník. II. diel Slovensko-maďarský. Brno: Tlačou občianskej knihtlačiarne 1920. 147 s.

PROBST, Moriz: Zu den fortschreitenden Erkrankungen der motorischen Leitungsbahnen. In: Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten, 1898, roč. 30, č. 3, s. 766 – 844.

[Rufus z Efezu: De partium corporis appellationibus] GERSCH, J. Carolyn: Naming the Body: A Translation with Commentary and Interpretative Essays of Three Anatomical Works Attributed to Rufus of Ephesus. A dissertation. University of Michigan 2012. 210 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka H – L. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. 1 087 s.

SPIEGEL, van den Adriaan: De corporis humani fabrica. Venetiis: Evang. Deuchinum 1627. 330 s.

SWANSON, Larry W.: Neuroanatomical terminology: A Lexicon of Classical Origins and Historical Foundations. Oxford: Oxford University Press 2015. 1 051 s.

Ustálenie slovenskej terminológie anatomickej. In: Bratislava. Časopis pre výskum Slovenska a Podkarpatskej Rusi, 1937, roč. 9, č. 4, s. 438 – 441.

ŠIMON, František – MAREČKOVÁ, Elena: K niektorým adjektívnym termínom v anatómii. In: Ďuricová, A.: Odborná komunikácia v zjednotenej Európe II., Banská Bystrica, Praha: UMB a JTP, 2004, s. 86 – 89.

ŠIMON, František – ARTIMOVÁ, Jozefa – DANKO, Ján: Termín cieva a jeho deriváty v slovenskej anatomickej nomenklatúre. In: Kultúra slova 2021, roč. 55, č. 5, s. 257 – 268.

Terminologia anatomica. Federative Committee on Anatomical Terminology [ed.] Stuttgart – Thieme 1998. 292 s.

VESALIUS, Andreas: De humani corporis fabrica. Basileae: Ex officina Ioannis Oporini [1543]. 659 s.

WILLIS, Thomas: Cerebri anatome. Londini: Typis Ja. Flesher 1664. 456 s.

Internetové zdroje:

<https://www.imaios.com/pl/e-anatomy/struktury-anatomiczne/peczek-soczewkowy-1100726404> [cit. 5. 6. 2023].

<https://www.imaios.com/pl/e-anatomy/struktury-anatomiczne/wyrostek-soczewkowy-1604041108> [cit. 5. 6. 2023].

O vzniku názvu obce Čereňany

IVETA VALENTOVÁ

Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.

Abstract: The article deals with the onymic motivations of the origin of the Slovak oikonym *Čereňany*. This name originated from an inhabitant name, but there are different opinions on the interpretation of the origin and motivation of this anthroponym. In particular, the author points out the differences between etymological and onomastic approaches in the interpretation of oikonoms, but also in the interpretation of proper names in general.

Keywords: onomastics, onyms, oikonoms, etymology, Slovak oikonym *Čereňany*

Inšpiráciou na napísanie tohto príspevku bolo vyjadrenie poľského lingvistu Z. Babika (2020, s. 232), že nechápe, prečo je v našej monografii (Valentová, 2018, s. 108) ojkonymum (osadný názov) *Čereňany* vyložené ako derivát osobného mena, keď aj v Historickom slovníku slovenského jazyka (1. zv., s. 206; ďalej HSSJ) sa dokumentuje toponymickým apelatívom *čereň* význam „hrebeň kopca“: „Ojkonim *Čereňany* na s. 108 nie wiedzic czemu uznano za derywat nazwy osobowej, choć nawet słowacki słownik historyczny wspomniął go w hasle dokumentującym apelatyw topograficzny *čereň* o znaczeniu ‚grzbiet wzniesienia‘ (HSSJ I 206).” Pri výklade vzniku vlastných mien je potrebné prihliadať na ich špecifiká, onymický obsah a onymickú motiváciu. Ako uviedol R. Šrámek (2010, s. 22), nedostatočný zreteľ na propriálne pomenovací akt vedie k etymologickému chápaniu výkladu základu a formálnych prostriedkov vlastného mena a k slovotvornej interpretácii, oproti tomu odkrytie relevantných javov pre propriálne pomenovací akt je cieľom názvotvornej interpretácie¹. Na tento cieľ neslúži iba prostá rekonštrukcia mena (to by bol pohľad etymologický), ale metodológia

Príspevok vznikol v rámci vedeckého projektu Lexika slovenských terénnych názvov (č. 2/0019/20) grantovej agentúry VEGA.

¹ O názvotvorbe bližšie napr. R. Šrámek (2018).

onomastického rekurzu, ktorá vedie k typologickej analýze vlastných mien a štruktúr ako celku (Šrámek, 1999, s. 96 – 97; Šrámek, 2010, s. 22; 2016). R. Šrámek (1999, s. 96) ako jeden z príkladov uviedol české dehydronymické ojkonymá typu *Bystřice, Lomnice, Hluk, Tichá* a i., pri ktorých sa zvyknú vyčleňovať etymóny *bystr-, lom-, hluk-, tich-*, ale vôbec sa nepracuje s tým, že tieto názvy vznikli z hydroným, t. j. že ojkonymum *Bystřica* nie je nositeľom vlastnosti „bystr-“, ale informácie o polohe na rovnomennej rieke. Ako príklad na antroponymum uviedol formálne deminutíva typu *Dluhošek, Hrubošek*, ktorými sa v okolí Hlučína ešte donedávna pomenúvali najmladší synovia otcov s využitím ich priezvisk (*Dluhoš, Hrubý*). Rozbor štruktúry týchto mien by sám osebe nemohol viesť k propriálnemu významu „najmladší syn X-ov“. Rozhodujúci je fundujúci vzťah *Dluhoš : Dluhošek*, ktorý je depropriálny, nie **dolg-* : *Dluh (-oš, -ošek)*, ktorý je deapelatívny (tamže). Vo všeobecnosti sa pri vzniku priezvisk formanty tohto typu necharakterizujú ako deminutívne (to platí pre apelatívnu lexiku), ale ako tzv. synovské sufify, pretože nemajú význam „deminutívnosti“, ale vyjadrujú príbuzenský vzťah k otcovi.² Pri analýze vzniku vlastných mien (teda i ojkonym) je preto potrebné sústrediť sa na propriálne motívy pomenovania a uplatniť systémový pohľad na vznik vlastných mien daného druhu, ktorým sa odкрýva repertoár pomenovacích modelov ako systémotvorných prvkov.³

V HSSJ (1. zv., s. 206) sa síce použila historická podoba *Cherene* (1388) názvu obce Čereňany v hornonitrianskej oblasti ako exemplifikácia k topografickému významu „vrchol, hrebeň vrchu; návršie“ apelatív *čereň, čerenec*, ak však ide o výklad ojkonyma na *-any*, východiskom je istý druh antroponyma (porov. Spal, 1958; Šmilauer, 1963, s. 87)⁴. Tieto názvy vznikli obyvateľskou príponou *-any* (z prípony **-jane*, akuzatív *-any*) podľa I. Lutterera a R. Šrámka (2004, s. 24) zo všeobecného označenia miesta, kde títo obyvatelia sídlili alebo odkiaľ sa presťahovali.⁵ Tvorili sa však aj od osobné-

² Podobne napr. prechýľovacia prípona *-ová* pri pomenúvaní žien nemá význam „posesivity, vlastníctva“ ako v apelatívnej lexike prípona *-ova*, ale vyjadruje príbuzenský vzťah k otcovi alebo manželovi.

³ S rovnakými teoretickými východiskami a metodologickými prístupmi pri interpretácii onymie pracovali zo slovenských lingvistov napr. V. Blanár a M. Majtán.

⁴ J. Spal (1957, s. 7 – 18) opísal vývin tohto formantu z etymologického hľadiska.

⁵ Tieto typy názvov vznikali aj z obyvateľských mien s príponou *-ice*, pričom názvy z obyvateľských mien sa mohli tvoriť aj z vlastného mena kmeňového náčelníka, hlavy rodu alebo otca

ho mena jednotlivca, napr. *Michal'any*. J. Lukačka (1991, s. 55) uviedol príklady ako *Chrabrany*, *Bošany*, *Vidovany*, *Vlčkovany* v Nitrianskej župe na tento starobylý typ miestnych názov pozostávajúcich z osobného mena zakladateľa obce, resp. prvého majiteľa (*Chrabr*, *Boš*, *Vido*, *Vlčko*), a obyvateľskej prípony *-any*. Či je však toto obyvateľské meno propriálneho, alebo apelatívneho pôvodu, je v slovníku, kde sa ide pri výklade názvu k predchádzajúcemu stupňu (v tomto prípade pri výklade ojkonyma k obyvateľskému menu), irelevantné. Z obyvateľskej prípony sa stal toponymant *-any*, ktorým sa pomenúva územie, na ktorom žila skupina obyvateľov spoločnej vlastníctvi. Podľa P. Žiga (1983, s. 267) totiž slová s týmto sufixom nadobúdali novú obsahovú náplň, ktorej podstatou bolo, že okrem antroponymických pomenovaní získavali aj význam ojkonymický, čím došlo k posunu významu smerom od obyvateľského mena k názvu sídla. Historická podoba *Cherene* z r. 1388 v súvislosti s vplyvom uhorskej kancelárie 14. storočia nemusí jednoznačne poukazovať na formu názvu *Čereňany*, môže ísť napr. o adjektívnu podobu *Čerené* či substantívnu podobu *Čerene* (porov. aj zápisy *Cserenye*⁶, *Czerenany* z r. 1773, *Cscherenye*, *Čserenany* z r. 1787; Majtán, 1998, s. 56), ktorou sa mohla pomenovať lokalita podľa členitosti horského chrbta, najskôr však išlo o živú podobu obyvateľského mena *Čerene*, porov. *Skačane* „obyvatelia venujúci sa skaniu“, t. j. súkaniu pevných nití, z ktorých sa vyrábalo plátno, neskôr toponymickou príponou *-any* vznikol názov *Skačany* (Krajčovič, 2011, s. 86).

Na vznik obyvateľského mena, z ktorého sa názov *Čereňany* utvoril, však existuje viac hypotéz. Jeho vznik podľa osobného mena vlastníka (feudála) *Čereň* (ako pomenovania ľudí prislúchajúcich *Čereňovi*) vykladal už V. Uhlár (1967, s. 158), ktorý podrobne skúmal aj pôvod a motiváciu názvov okolitých obcí. Napríklad vznik názvu susednej obce *Bystričany* uviedol z obyvateľského mena utvoreného od osobného mena *Bystrík*, takže na tvorenie osadných názvov v danej lokalite nazeral aj zo systematického hľadiska.

príponami *-ice*, *-ovice*, na Slovensku najmä príponou *-ovce* (porov. napr. Majtán, 1996, s. 147), ďalej z rodného mena príslušníka rodovej občiny prostým A pl. atď. (bližšie napr. Lutterer – Šrámek, 2004, s. 24).

⁶ P. Žigo (1983, s. 267) upozornil, že pri niektorých názvoch nemusí ísť o formant *-any*, pretože *-ny* môže byť maďarský grafický zápis hlásky *ñ*.

Podľa Š. Ondruša (2000, s. 178 – 183) však toto obyvateľské meno súvisí s apelatívom *čereň* slovansko-indoeurópskeho pôvodu s významom „rybárska sieť“, čo by zase mohol potvrdzovať fakt, že obce *Čeriň*, *Čereňany*, *Čerenčany* ležia na nivách riek, potokov, pričom uviedol aj významy „ohrada, pletivo“, „časť pece (mreža, rošt)“ a analyzoval výskyt a významy tohto apelatíva v iných slovenských nárečiach a v slovanských jazykoch, ako aj názory na jeho etymológiu (porov. aj Sławski et al., 1976, s. 155 – 156). Motiváciou bolo podľa Š. Ondruša to, že dedina ležala pri rieke, na ktorej brehoch sa robili ploty, ohrady, aby voda nepodmývala brehy a neodnášala zeminu. Podľa tohto výkladu by sa mal uvedený doklad použiť v HSSJ k 1. významu „sieť na lovenie rýb zavesená na dvoch prehnutých, krížom preložených prútoch“, resp. uviesť ďalší význam „ohrada“ a vydokladovať ho uvedenou historickou podobou.

Iný názor mal R. Krajčovič (2008, s. 91), podľa ktorého motivantom bolo apelatívum *čereň* s významom „skalný hrebeň hory, skalný vrchol“ (porov. aj Mal'ko, 1974, s. 12) od apelatíva *čer* „skala, kamenný vrchol hory“ a prípony *-eň* ako v slove *hrebeň*, ktorý chápal ako geografický termín. Apelatívum *čereň* označujúce vyvýšené terénne útvary a vyskytujúce sa v slovenskej oronymii uviedol aj M. Majtán (1996, s. 127, 130) s príkladom *Cseren* z r. 1297. Názov hornonitrianskej obce *Čereňany* podľa R. Krajčoviča (2008, s. 91) preto vznikol z obyvateľského mena *Čereňane* – obyvatelia bývajúci neďaleko menšieho návršia so skalnatými vrcholkami (ide o obec s horským chotárom s nadmorskou výškou 204 – 1 102 m neďaleko pohoria Vtáčnik). Autori HSSJ sa priklonili k tomuto názoru azda preto, lebo R. Krajčovič ako recenzent slovníka odporučil alebo odobril jeho použitie ako exemplifikáciu práve pri význame „vrchol, hrebeň vrchu; návršie“. Rovnakú motiváciu významom apelatíva *čereň* „horský hrebeň“ uviedol aj L. Kiss (zv. 1, 1997, s. 321, s. v. *Cserenye*). V českej onomastike A. Profous (1947, s. 282) vyložil názov obce *Čerény* z osobného mena *Čeřen* ako „ves Čeřenů, t. j. Čeřenovy rodiny“, hoci vzhľadom na pahorkatinový terén obce sa neskôr pripustila skôr motivácia apelatívnym významom (Svoboda – Šmilauer, 1960, s. 149; Maleninská, 1998, s. 23).

Obec *Čereňany* leží v strede širokej kotliny (nie na pahorkatom, vyvýšenom mieste) a vrch Vtáčnik a iné kopce so skalnatými útvarmi sú od nej

relatívne vzdialené⁷, aj keď chotár obce (extravilán) zasahuje aj do pohoria Vtáčnik⁸. Z tohto dôvodu nemožno podľa nášho názoru úplne vylúčiť ani vysvetlenie V. Uhlára z osobného mena *Čereň*, hoci za pravdepodobnejší možno pokladať výklad R. Krajčoviča, že pôvodne išlo o obyvateľov bývajúcich neďaleko menšieho návršia so skalnatými vrcholkami, pričom sa nedajú jednoznačne odmietnuť ani ostatné uvedené vysvetlenia. Spomenuté významy apelatíva *čereň* však súvisia s antroponymom (obyvateľským menom), z ktorého vzniklo ojkonymum, pričom obyvateľský sufix *-any* (< **-jane*) sa prehodnotil na toponymant označujúci územie, na ktorom žili obyvatelia spoločnej vlastnosti vyjadrenej v slovnom základe názvu, a mohol byť pridaný pravdepodobne k staršej podobe obyvateľského mena *Čerene* aj v neskoršom období.

Pri zisťovaní vzniku názvu nemožno vychádzať len z formálnej stránky a vidieť iba význam a etymológiu východiskového apelatíva slovného základu názvu, ako sme uviedli v úvode. Čisto etymologicky chápané výklady jednotlivých vlastných mien, resp. ich východiskových apelatív bez prihliadnutia na špecifiká propriálnej sféry jazyka sú však už v súčasnej onomastike prekonané a degradujú onomastiku iba na pomocnú disciplínu etymológie. Pri vykladaní pôvodu názvov je nutné okrem lingvistického statusu brať do úvahy aj onomastický status vlastného mena, t. j. pozeráť na vlastné meno ako na prvok daného druhu onymie, na onymickú sémantiku, onymickú motiváciu alebo na tzv. propriálne pomenovací motív a na mimojazykovú stránku toponyma (porov. napr. aj Blanár, 1996; Majtán, 1996). Naša publikácia (Valentová, 2018) je zameraná na charakteristiku koncepcie lexikografického spracovania anojkonymie a príklad názvu obce *Čereňany* bol v nej uvedený len ilustračne. Podrobný výskum anojkonymie však môže priniesť i výklady niektorých nejasných ojkonym, resp. podnety na prehodnotenie ich doterajších výkladov.

⁷ Porov. napr. letecké zábery na obec na internetovej stránke obce Čereňany: <http://www.cerenany.sk/index.php?zobraz=fotogaleria&filter=10>.

⁸ Pozri mapu v aplikácii Úradu geodézie, kartografie a katastra SR Mapový klient ZBGIS (<https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/zakladna-mapa/detail/ease/basic/513946?pos=48.637526,18.542759,13>).

LITERATÚRA

BABIK, Zbigniew: Nowy etap badań nad toponimią słowacką (uwagi po lekturze książki Ivety Valentovej „Lexika slovenských terénnych názvov. Koncepcia lexikografického spracovania“). In: *Onomastica*, 2020, roč. 64, s. 229 – 238.

Historický slovník slovenského jazyka. 1. – 7. zv. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1991 – 2008.

BLANÁR, Vincent: Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii). Bratislava: Veda 1996. 250 s.

KISS, Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára 1. (A – K) – 2. (L – Zs). Budapest: Akadémiai Kiadó 1997.

KRAJČOVIČ, Rudolf: Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest. 8. In: *Kultúra slova*, 2008, roč. 42, č. 2, s. 89 – 96.

KRAJČOVIČ, Rudolf: Prínos syntetickej metódy vo výskume historickej toponymie. In: *Život medzi apelatívami a propriami*. Ed. I. Valentová. Bratislava: Veda 2011, s. 85 – 88.

LUKAČKA, Ján: Osobné mená v stredovekých miestnych názvoch Nitrianskej župy. In: 10. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 13. – 15. 9. 1989. Zborník referátov. Zost. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 1991, s. 54 – 59.

LUTTERER, Ivan – ŠRÁMEK, Rudolf: Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš 2004. 320 s.

MAJTÁN, Milan: Z lexiky slovenskej toponymie. Bratislava: Veda 1996. 192 s.

MAJTÁN, Milan: Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773 – 1997). Bratislava: Veda 1998. 600 s.

MALENÍNSKÁ, Jitka: Apelativum čeřen a jeho deriváty v toponymii Čech. In: *Acta onomastica*, 1998, roč. 34, s. 22 – 26.

MAJKO, Raisa Nikolajevna: Geografičeskaja terminologija češskogo i slovackogo jazykov. Minsk: Izdatel'stvo Nauka i tehnika 1974. 144 s.

ONDRUŠ, Šimon: Odtajnené trezory slov. 1. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej 2000. 240 s.

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. 1. díl. Praha: Česká akademie věd a umění 1947. 726 s.

SŁAWSKI, Franciszek et al.: Słownik prasłowiański. Tom II. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk 1976. 367 s.

SPAL, Jaroslav: Místní jména obyvatelská zakončená na -any. In: *Sborník Vyšší pedagogické školy v Plzni*. Ed. V. Čepelák. Praha: SPN 1958, s. 5 – 133.

ŠMILAUER, Vladimír: Úvod do toponomastiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1963. 220 s.

ŠRÁMEK, Rudolf: Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita 1999. 191 s. + mapové prílohy.

ŠRÁMEK, Rudolf: Soupis pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, jejich druhové znaky, příprava a koncepce lexikografického zpracování (v letech 1964 – 1993). In: *Acta onomastica*, 2010, roč. 51, č. 1, s. 10 – 47.

ŠRÁMEK, Rudolf: K hranici mezi onomastikou a etymologií. In: *Labyrintem vlastních jmen a nářečí*. Eds. J. Dvořák, P. Malčík. Brno: Host 2016.

ŠRÁMEK, Rudolf: Slovo tvorba a názvo tvorba. In: Onomastyka – neohumanistyka – nauki społeczne. Eds. U. Bijak – H. Górny – M. Magda-Czekaj. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN 2018.

SVOBODA, Jan – ŠMILAUER, Vladimír: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. 5. Dodatky k dílu A. Profouse. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1960. 673 s.

UHLÁR, Vlado: Z problematiky miestnych názvov a odvodených slov. In: Slovenská reč, 1967, roč. 32, č. 3, s. 154 – 161.

VALENTOVÁ, Iveta: Lexika slovenských terénnych názvov (Konceptia lexikografického spracovania). Bratislava: Slovak Academic Press 2018. 220 s.

ŽIGO, Pavol: Formant -any v slovenskej ojkonymii. In: Onomastika jako společenská věda. Sborník příspěvků z 1. československé onomastické konference (18. – 20. 5. 1982 v Trojanovicích). Acta Facultatis Paedagogicae Ostraviensis, Series. 86. Řada D – 19. Ed. M. Dohnal. Praha: SPN 1983, s. 267 – 270.

TERMINOLOGICKÉ SÚPISY

Druhové mená cudzokrajných cievnatých rastlín. 1. Druhy začínajúce sa písmenami A – C

MICHAL HRABOVSKÝ (*Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave*) – JÁN KLIMENT (*Botanická záhrada Univerzity Komenského v Bratislave, pracovisko Blatnica*) — IVETA VANČOVÁ (*Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.*)

Úvod k novej sérii

V prechádzajúcich Terminologických súpisoch (napr. Hrabovský a kol., 2019; Kliment a kol., 2020; Hrabovský, 2021; Hrabovský a kol., 2021) sme vytvorili a revidovali rodové mená zaujímavých rastlín z celého sveta. V nadväznosti rozširujeme tieto série rodov o druhové mená rastlín. Vyberáme zaujímavé úžitkové druhy, vzácné endemity z odľahlých častí sveta alebo taxonomicky významné druhy, ktoré boli z daného rodu objavené a opísané ako prvé (tzv. typové druhy).

Abarema cochliacarpus (Gomes)
Barneby et J. W. Grimes – abaré-
ma slimákovitoplodá

Abatia parviflora Ruiz et Pav. –
abačia malokvetá

Abobra tenuifolia (Gillies ex Hook.
et Arn.) Cogn. – abobra tenkolistá

Abrahamia sericea (Engl.)
Randrian et Lowry – abrahámia
hodvábna

Abrophyllum ornans Hook. fil. ex
Benth. – pôvabník ozdobný

Abrotanella linearis Berggr. – abro-
tanká čiarkovitá

Abuta grandifolia (Mart.) Sandwith
– abuta veľkolistá

Acaciella glauca (L.) L. Rico – aka-
ciela sivá

Acanthocalyx nepalensis (D. Don) M.
J. Cannon – ostňohlávk nepálsky

Acanthogilia gloriosa (Brandege)
A. G. Day et Moran – akantogília
honosná

Acanthopale decempedalis C. B.
Clarke – akantopala desaťstopová

Acanthophoenix rubra (Bory)

H. Wendl. – datľovček červený

Acanthospermum humile (Sw.) DC.
– lopušník nízky

Acanthostachys strobilacea (Schult.
et Schult. fil.) Klotzsch – ostňo-
klas šištícovitý

- Acanthosyris spinescens* (Mart. et Eichler) Griseb. – akantosyrya trnitá
- Aceratium oppositifolium* DC. – acerát protistojnolistý
- Acharagma roseanum* (Boed.) E. F. Anderson – acharagma Roseova
- Achatocarpus gracilis* H. Walter – achátovník štíhly
- Achyrocline flaccida* (Weinm.) DC. – plesnica chabá
- Acicarpha bonariensis* (Pers.) Herter – acikarfa buenosaireská
- Acioa edulis* Prance – gaštanovka jedlá
- Aciphylla aurea* W. R. B. Oliv. – trávolistok zlatý
- Acoelorrhapha wrightii* (Griseb. et H. Wendl.) H. Wendl. ex Becc. – paurota Wrightova
- Acosmium lentiscifolium* Schott – akozmium lentiškolisté
- Acridocarpus excelsus* A. Juss. – moľovec statný
- Acronychia pedunculata* (L.) Miq. – osikovec stopkatý
- Acrotome inflata* Benth. – akrotoma nafúknutá
- Acrymia ajugiflora* Prain – akrýmia zbehovcolistá
- Acrotriche aggregata* R. Br. – vresík zoskupený
- Actephila excelsa* (Dalzell) Müll. Arg. – brehomilka statná
- Actinokentia divaricata* (Brongn.) Dammer – aktinokencia rozkladitá
- Actinorhysis calapparia* (Blume) H. Wendl. et Drude ex Scheff. – kalapa kokosovitá
- Adelia barbinervis* Schldtl. et Cham. – adélia bradatožilová
- Adenanthos barbiger* Lindl. – adenant briadkatý
- Adenocline pauciflora* Turcz. – adenoklina málokvetá
- Adenorandia kalbreyeri* (Hiern) Robbr. et Bridson – adenorandia Kalbreyerova
- Adenostemma viscosum* J. R. Forst. et G. Forst. – adenostema lepkavá
- Adinandra integerrima* T. Anderson ex Dyer – adinandra celistvo-okrajová
- Adonidia merrillii* (Becc.) Becc. – adonidia Merillova („vianočná palma“)
- Aegialitis rotundifolia* Roxb. – egialit okrúhlostý
- Aegiceras corniculatum* (L.) Blanco – rohovec rožkatý
- Aeginetia indica* L. – eginécia indická
- Aegiphila verticillata* Vell. – kozomilka praslenatá
- Aeglopsis chevalieri* Swingle – eglovček Chevalierov
- Aeluropus lagopoides* (L.) Thwaites – prílivovec zajačí („mangrovová tráva“)
- Aerva javanica* (Burm. fill.) Juss. ex Schult. – erva jávska

- Aeschynomene americana* L. – am-
bačovník americký
- Afraegle paniculata* (Schumach.
et Thonn.) Engl. – afregla metli-
natá
- Afrobrunnichia africana* (Welw.)
Hutch. et Dalziel – afrobrunichia
africká
- Afrocanthium lactescens* (Hiern)
Lantz – afrokant mliečiaci
- Afrolicania elaeosperma* Mildbr. –
afrolikánia olejnatosemenná
- Afzelia quanzensis* Welw. – afzélia
kwanzská
- Aganope thyrsoiflora* (Benth.) Polhill
– aganopa kytkokvetá
- Agarista chapadensis* (Kin.-Gouv.)
Judd – agarista chapadská
- Agasthiyamalaia pauciflora* (Bedd.)
S. Rajkumar et Janarth. – agastia-
na málokvetá
- Agdestis clematidea* Moc. et Sessé
ex DC. – agdesta plamienkovitá
- Agelaea borneensis* (Hook. fill.)
Merr. – agelea bornejská
- Agonandra excelsa* Griseb. – slono-
vinovka statná
- Agrostistachys borneensis* Becc. –
bažankovec bornejský
- Aidia chantonea* Tirveng. – aidia
indočínska
- Aiphanes horrida* (Jacq.) Burret –
nápadnica hrozná
- Airosperma vanuense* S. P. Darwin
– náladovka vanualevská
- Alafia nigrescens* Pichon – alafia
černastá
- Alantsilodendron villosum* (R. Vig.)
Villiers – alantsilovec huňatý
- Alberta magna* E. Mey. – alberta
veľká
- Albertisia delagoensis* (N. E. Br.)
Forman – albertizia delagojská
- Aldina insignis* (Benth.) Endl. – al-
dina význačná
- Alectra sessiliflora* (Vahl) Kuntze –
alektra sediacokvetá
- Alectryon macrococcus* Radlk. –
alektrovec veľkoplodý
- Aleisanthia rupestris* (Ridl.) Ridl. –
alejzantia skalná
- Alepidea amatymbica* Eckl. et Zeyh.
– snilka amathembská
- Alexa imperatricis* (R. H. Schomb.)
Baill. – alexa cárovnej
- Allanblackia ulugurensis* Engl. – lo-
jovník ulugurský
- Allantoma lineata* (Mart. ex
O. Berg) Miers – alantoma čiar-
kovaná
- Allomaieta caucana* Lozano – maje-
tovec caucký
- Allolepis texana* (Vasey) Soderstr. et
H. F. Decker – alolepka texaská
- Alluaudia procera* (Drake) Drake –
aluódia vysoká
- Alniphyllum pterospermum*
Matsum. – jelšolist kridlosemenný
- Alomia ageratoides* Kunth – alómia
agerátovitá

- Alphitonia zizyphoides* (Biehler)
A. Gray – alfitónia jujubovitá
- Alseis yucatanensis* Standl. – alzea yucatánska
- Alseodaphne huanglianshanensis*
H. W. Li et Y. M. Shui – vavrínovka chuanglienšanská
- Alseuosmia pusilla* Colenso – toropapa maličká
- Alsodeiopsis schumannii* (Engl.)
Engl. – alzodejovec Schumannov
- Alsomitra macrocarpa* (Blume)
M. Roem. – lietavka veľkoplodá
- Alsophila zakamenensis* (Tardieu)
R. M. Tryon – alzofila zahamenuská
- Alvaradoa amorphoides* Liebm. – alvaradoa beztvarcovitá
- Alyssopsis mollis* (Jacq.) O. E. Schulz – taricovec mäkký
- Alyxia concatenata* (Blanco) Merr. – alyxia retiazkovitá
- Amaioua glomerulata* (Lam. ex Poir.) Delprete et C. H. Perss. – amajua klbkatá
- Amanoa guianensis* Aubl. – amanoa guyanská
- Ambavia capuronii* (Cavaco et Keraudren) Le Thomas – ambávia Capuronova
- Ambelania acida* Aubl. – ambelánia kyslá
- Amblygonocarpus andongensis* (Welw. ex Oliv.) Exell et Torre – rohovníkovec andonžský
- Ambrosina bassii* L – ambrozína Bassiho
- Amburana cearensis* (Allemão)
A. C. Sm. – amburana cearánska
- Ammandra decasperma* O. F. Cook – amandra desaťsemenná
- Ammocharis coranica* (Ker Gawl.)
Herb. – pieskuľa koranská
- Ammochloa palaestina* Boiss. – dunovka palestínska
- Ampelocissus africana* (Lour.)
Merr. – paviničovec africký
- Ampelopteris elegans* Kunze – ampeloptera úhľadná
- Ampelozizyphus amazonicus* Ducke – jujubovec amazonský
- Amperea conferta* Benth. – amperea nakopená
- Ampelodesmos mauritanicus* (Poir.)
T. Durand et Schinz – motúzovka mauretánska
- Amphimas ferrugineus* Pierre ex Pellegr. – amfimas hrdzavohnedý
- Amphineurion marginatum* (Roxb.)
D. J. Middleton – jasnožilovec lemovaný
- Amphipterygium molle* (Hemsl.)
Hemsl. et Rose ex Standl. – juliánia mäkká
- Amphitecna latifolia* (Mill.) A. H. Gentry – fláškovník širokolistý
- Amyema urdanetensis* (Elmer)
Danser – amiéma urdanetská
- Anacolosia densiflora* Bedd. – anakolóza hustokvetá

- Anadenanthera peregrina* (L.)
Speg. – pakoráľkovec cudzí
- Anadendrum montanum* Schott –
anadendrum horské
- Anarthria prolifera* R. Br. – klás-
kovka prerastavá
- Anaxagorea acuminata* (Dunal)
A. St.-Hil. ex A. DC. – anaxagorea
končistá
- Anchomanes difformis* (Blume)
Engl. – anchomanes beztvary
- Ancistrocladus hamatus* (Vahl) Gilg
– háčikatec obyčajný
- Ancylobothrys capensis* (Oliv.)
Pichon – landolfiovec kapský
- Andrachne afghanica* Pojark. – an-
drachna afganská
- Andradea floribunda* Allemão – an-
dradea kvetnatá
- Androsiphonia adenostegia* Stapf –
androsifónia žliazkatá
- Androstachys johnsonii* Prain – tvr-
dodrev Johnsonov
- Aneilema beniniense* (P. Beauv.)
Kunth – amelinka beninská
- Anemarrhena asphodeloides* Bunge
– anemaréna asfodelovitá
- Anemia mexicana* Klotzsch – tykad-
lovka mexická
- Anetanthus disjuncta* L. E. Skog et
J. L. Clark – anetant odlišný
- Aniba panurensis* (Meisn.) Mez –
aniba ipanuréška
- Anigozanthos rufus* Labill. – kengu-
rovec hrdzavý
- Aniseia martinicensis* (Jacq.)
Choisy – anizeja martinická
- Anisocycla cymosa* Troupin – anizo-
cykla vrcholíkatá
- Anisopappus boinensis* (Humbert)
Wild – hviezdohlav boinský
- Anisophyllea obtusifolia* Engl. et
Brehmer – rôznoлист tupolistý
- Anisoptera thurifera* (Blanco)
Blume – vážkovec kadidlový
- Anisotoma natalensis* (Schltr.)
Meve, Heiduk et Liede – anizotó-
ma natalská
- Anneslea fragrans* Wall. – aneslea
voňajúca
- Annesorhiza grandiflora* (Thunb.)
M. Hiro – anízovka veľkokvetá
- Annickia polycarpa* (DC.) Setten
et Maas ex I. M. Turner – anikia
mnohoplodá
- Anodendron parviflorum* (Roxb.) I. M.
Turner – anodendron drobnokvetý
- Anomochloa marantoidea* Brongn.
– bizarnica marantovitá
- Anomospermum steyermarkii*
Krukoff er Barneby – bruchoplod
Steyermarkov
- Anonidium mannii* (Oliv.) Engl. et
Diels – anonovec Mannov
- Anopterus glandulosus* Labill. –
anopterus žliazkatý
- Anopyxis klaineana* (Pierre) Engl. –
anopyxa Klaineova
- Anthephora argentea* Gooss. – kla-
sonoh strieborný

- Anthocarapa nitidula* Pierre – kara-
povec lesklý
- Anthocercis littorea* Labill. – lú-
čokvetovec pobrežný
- Anthocleista djalonensis* A. Chev. –
horúčkovec futadžalonský
- Anthonotha lamprophylla* (Harms)
J. Léonard – antonota svetlolistá
- Anthospermum aethiopicum* L. –
dvojdomec etiópsky
- Anthostema senegalense* A. Juss. –
antostema senegalská
- Antiaropsis decipiens* K. Schum. –
ančarovec klamlivý
- Antizoma angustifolia* (Burch.) Miers
ex Harv. – antizoma úzkolistá
- Antrocaryon amazonicum* (Ducke)
B. L. Burt et A. W. Hill – mombí-
novec amazonský
- Aparisthium cordatum* (A. Juss.)
Baill. – aparistma srdcovitá
- Apatesia pillansii* N. E. Br. – slnco-
vec Pillansov
- Aphanamixis polystachya* (Wall.)
R. Parker – pitradža mnohoklasá
- Aphananthe cuspidata* (Blume)
Planch. – afananta zihlená
- Aphanopetalum resinolum* Endl. –
plamienkovec zasmolený
- Aphandra natalia* (Balslev et
A. J. Hend.) Barfod – metlovník
Nataliin
- Aphanocalyx pteridophyllus*
(Harms) Wieringa – drobnokali-
chovec paprad'olistý
- Aphragmus eschscholtziana* Andr.
ex DC. – skalol'ub Eschscholtzov
- Aphyllanthes monspeliensis* L. –
afylant montpelliersky
- Apluda mutica* L. – plevovec bez-
hrotý
- Apodocephala pauciflora* Baker –
úborovec málokvetý
- Apodytes grandifolia* (Miers) Benth.
et Hook. fil. ex B. D. Jacks. – čia-
počkovec veľkolistý
- Aporosa frutescens* Blume – aporó-
za krovitá
- Aptandra tubicina* (Poepp.) Benth.
ex Miers – aptandra trúbkovitá
- Aptosimum indivisum* Burch. ex
Benth., nom. cons. – zvonkofialka
nedelená
- Apuleia leiocarpa* (Vogel) J. F.
Macbr. – garapa hladkoplodá
- Aralidium pinnatifidum* (Jungh. et
de Vriese) Miq. – aralník perovito-
zárezový
- Arapatiella psilophylla* (Harms)
R. S. Cowan – arapaciela naholistá
- Araujia sericifera* Brot. – araužia
hodvábna
- Arcangelisia gusanlung* H. S. Lo –
anamirtovec lekársky
- Archeria hirtella* Hook. fil. – arčéria
krátkosrstnatá
- Arethusa bulbosa* L. – dračinka
cibuľnatá
- Argomuelleria macrophylla* Pax –
pyknokoma veľkolistá

- Argophyllum nitidum* J. R. Forst. et G. Forst. – striebrolist lesklý
- Argostemma pictum* Wall. – krásno-listovka pomaľovaná
- Argyrocytisus battandieri* (Maire) Frodin et Heywood ex Raynaud – striebroprútnatec Battandierov
- Argyroxiphium sandwicense* DC. – strieborniak sandwichský
- Arillastrum gummiferum* (Brongn. et Gris) Pancher ex Baill. – arillastrum glejovité
- Aristea polycephala* Harms. – aristeá mnohohlávková
- Armatocereus matucanensis* Backeb. – armatocereus matucanský
- Arophyton tripartitum* Jum. – ároník trojdielny
- Arrojadoa dinae* Buining et Brederoo – arožádoa Dinina
- Artabotrys pilosus* Merr. et Chun – anonka chlpatá
- Artanema longifolium* (L.) Vatke – artanéma dlholistá
- Arthraxon hispidus* (Thunb.) Makino – prstonoh srstnatý
- Arthropogon villosus* Nees – trsofúz huňatý
- Arundinella nepalensis* Trin. – trsteniček nepálsky
- Aspidoglossum biflorum* E. Mey. – glejovka dvojkvetá
- Aspilia africana* (Pers.) C. D. Adams – aspília africká
- Asplundia labela* (R. E. Schult.) Harling – asplundia chiapasská
- Asta schaffneri* (S. Watson) O. E. Schulz – asta Schaffnerova
- Astelia alpina* R. Br. – astélie alpínska
- Astephanus triflorus* (L. fil.) R. Br. ex Schult. – bezkorunovec trojkvetý
- Asteranthe asterias* (S. Moore) Engl. et Diels – hviezdicovec lekársky
- Asteropeia rhopaloides* (Baker) Baill. – hviezdovník kyjačikovitý
- Asteropyrum peltatum* (Franch.) J. R. Drumm. et Hutch. – veterniček štítovitý
- Astianthus viminalis* (Kunth) Baill. – astiant prútnatý
- Astraea lobata* (L.) Klotzsch – astrea laločnatá
- Ataenidia conferta* Gagnep. – atenídia nakopená
- Ateleia glazioveana* Baill. – ateleja Glaziouova
- Athanasia trifurcata* (L.) L. – atanázia trojená
- Athertonia diversifolia* (C. T. White) L. A. S. Johnson et B. G. Briggs – atertónia rôznolistá
- Athrixia phylicoides* DC. – atrixia fylikovitá
- Athroisma laciniatum* DC. – atroizma zastrihovaná
- Atractocarpus fitzalanii* (F. Muell.) Puttock – gardéniovec Fitzalanov

- Atuna elliptica* (Kosterm.) Kosterm. – atuna elipsovité
- Aubrevillea platycarpa* Pellegr. – kodabéma širokoplodá
- Aucoumea klaineana* Pierre – okumea Klaineova
- Audouinia capitata* (L.) Brongn. – oduínia hlávkatá
- Augusta austrocaledonica* (Brongn.) J. H. Kirkbr. – augusta novokaledónska
- Austroeupatorium inulifolium* (Kunth) R. M. King et H. Rob. – pakonopáč omanolistý
- Autranella congolensis* (De Wild.) A. Chev. – autranela konžská
- Axinandra zeylanica* Thwaites – axinandra cejlónska
- Azima tetracantha* Lam. – azima štvortŕňová
- Azorina vidalii* (H. C. Watson) Feer – azorína Vidalova
- Baccharoides anthelmintica* (L.) Moench – bakcharovec odčervujúci
- Baeckea frutescens* L. – bekea krovitá
- Bafodeya benna* (Scott-Elliot) Prance ex F. White – bafodeja odčervujúca
- Bagassa guianensis* Aubl. – bagasa guyanská
- Baikiaea insignis* Benth. – bejkia význačná
- Baissea leonensis* Benth. – luskáčik sierraleonský
- Balaka samoensis* Becc. – balaka samojská
- Balakata luzonica* (Vidal) Esser – balakata luzónská
- Balanophora fungosa* J. R. Forst. et G. Forst. – žaludovec hubovitý
- Balanops balansae* Baill. – žaluďovník Balansov
- Balbisia verticillata* Cav. – balbícia praslenatá
- Balfourodendron riedelianum* (Engl.) Engl. – slonovinovník Riedelov
- Baliospermum solanifolium* (Burm.) Suresh – nagadanta ľuľkolistá
- Balsamocarpon brevifolium* Clos – rohovníček krátkolistý
- Balsamocitrus dawei* Stapf – eglovec Daweov
- Banara arguta* Briq. – banara výrazná
- Banisteriopsis caapi* (Spruce ex Griseb.) C. V. Morton – banistériovec opojný
- Baphiopsis parviflora* Benth. ex Baker – bafiovec malokvetý
- Barcella odora* (Trail) Drude – barcelona voňavá
- Barnadesia spinosa* L. fil. – barnadesia trnitá
- Barnebya dispar* (Griseb.) W. R. Anderson et B. Gates – barnebia nerovnomerná
- Barnebydendron riedelii* (Tul.) J. H. Kirkbr. – plápolavec Riedelov

- Baroniella acuminata* (Choux)
Bullock – baroniela končistá
- Barringtonia niedenzuana* (K. Schum.)
R. Knuth – baringtónia Niedenzuova
- Barteria nigritana* Hook. fil. – bartéria nigritijská
- Basananthe littoralis* Peyr. – basananta pobrežná
- Basilicum polystachyon* (L.)
Moench – bazalček mnohoklasý
- Basselinia deplanchei* (Brongn. et Gris) Vieill. – baselínia
Deplancheova
- Batesia floribunda* Spruce ex Benth.
– batésia kvetnatá
- Bathysa stipulata* (Vell.) C. Presl – batysa prílistkatá
- Baudouinia fluggeiformis* Baill. – boduínia flugeovitá
- Bdallophytum andrieuxii* Eichler – krtkovec Andrieuxov
- Behaimia cubensis* Griseb. – behaimia kubánska
- Beilschmiedia morobensis* Kosterm.
– vavrínka morobská
- Beiselia mexicana* Forman – bajzelia mexická
- Bellendena montana* R. Br. – belendéna horská
- Bellucia grossularioides* (L.) Triana
– belučia egrešovité
- Bembicia axillaris* Oliv. – bembícia pazušná
- Benthamiella patagonica* Speg. – bentamovka patagónska
- Berlinia rabiensis* Mackinder – berlínia rabijská
- Berlandiera texana* DC. – zelenoočka texaská
- Bernardia crassifolia* Müll. Arg. – bernardia tučnolistá
- Bernoullia flammea* Oliv. – bernulia plamenná
- Berrya cordifolia* (Willd.) Burret – berya srdcovitolistá
- Bersama abyssinica* Fresen. – bersama abesínska
- Bertiera spicata* (C. F. Gaertn.)
K. Schum. – bertiera klasnatá
- Berzelia lanuginosa* (L.) Brongn. – berzélie vlnatá
- Biancaea sappan* (L.) Tod. – sapan lekársky
- Biebersteinia odora* Stephan – mámivka voňavá
- Bienertia cycloptera* Bunge – bínercia dužnatejúca
- Bikinia congensis* Wieringa – bikínia konžská
- Bikkia tetrandra* (L. fill.) A. Rich. – bikia štvortyčinková
- Bischofia javanica* Blume – bišofia jávska
- Bivonaea lutea* (Biv.) DC. – bivonka žltá
- Blakea laevigata* D. Don – krásnoústka hladká
- Blepharis edulis* (Forssk.) Pers. – blefara jedlá

- Blepharocalyx salicifolius* (Kunth) O. Berg – myrtovec vrboolistý
- Bobgunnia fistuloides* (Harms) J. H. Kirkbr. et Wiersema – bobgania rúrkovitá
- Bocagea viridis* A. St.-Hil. – bokagea zelená
- Bocageopsis mattogrossensis* (R. E. Fr.) R. E. Fr. – bokageovec mattogrosský
- Boechera bodiensis* (Rollins) Al-Shehbaz – bechera bodijská
- Boerhavia diffusa* L. – berhávia rozložitá
- Bolax gummifera* (Lam.) Spreng. – bolax glejovitý
- Bolusanthus speciosus* (Bolus) Harms – agátovček nádherný
- Bonplandia geminiflora* Cav. – bonplandia párokvetá
- Boophone disticha* (L.fill.) Herb. – býkomor dvojradvý
- Borassodendron machadonis* (Ridl.) Becc. – borasovník Machadov
- Borrichia arborescens* (L.) DC. – plážovka stromčekovitá
- Borya nitida* Labill. – boria lesklá
- Bossiaea heterophylla* Vent. – bossiea rôznolistá
- Bourreria succulenta* Jacq. – buréria šťavnatá
- Bowkeria citrina* Thode – lastúrokvetka citrónovožltá
- Brachyelytrum erectum* (Schreb) P. Beauv. – krátkoplevovec vzpriamený
- Brachylaena huillensis* O. Hoffm. – brachyléna huílska
- Brachysola coerulea* (F. Muell. et Tate) Rye – náprstníkovec belasý
- Brachystegia longifolia* Benth. – brachystégia dlholistá
- Brachystelma circinatum* E. Mey – lampášik stočený
- Brackenridgea zanguebarica* Oliv. – kôstkovičkovec zanzibarský
- Brandzeia filicifolia* Baill. – brandzeja papradolistá
- Brasenia schreberi* J. F. Gmel. – brasénia Schreberova
- Brasiliocroton mamoinha* P. E. Berry et Cordeiro – krotón ricínovitý
- Brassiophoenix drymophloeoides* Burret – brasiovec klinolistkovitý
- Breonadia salicina* (Vahl) Hepper et J. R. I. Wood – breonadia vrbovitá
- Bretschneidera sinensis* Hemsl. – zimovník čínsky
- Brexia madagascariensis* (Lam.) Ker Gawl. – brexia madagaskarská
- Breynia vitis-idaea* (Burm. fil) C. E. C. Fisch. – brejnia brusnicovitá
- Brickellia cavanillesii* A. Gray – brikelka Cavanillesova
- Brillantaisia owariensis* P. Beauv. – brilantézia warrijská
- Brodriguesia santosii* R. S. Cowan – nitkovec Santosov
- Brongniartia balsensis* J. Jiménez Ram. et K. Vega – vetvovka balsaská

- Brownea coccinea* Jacq. – šarlátovka červená
- Browneopsis excelsa* Pittier – plameňovec statný
- Brownlowia elata* Roxb. – lipovka vysoká
- Brunia noduliflora* Goldblatt et J. C. Manning – brunia uzlíkoveť
- Brunnichia ovata* (Walter) Shinnery – bruníchia vajcovitá
- Brya ebenus* (L.) DC. – brya ebeňová
- Brylkinia caudata* (Munro et A. Gray) F. Schmidt – brylkinia chvostíkatá
- Buchanania cochinchinensis* (Lour.) M. R. Almeida – mangovček kóčíňský
- Buchnera leptostachya* Benth. – buchnera tenkoklasá
- Buckollia volubilis* (Schltr.) Venter et R. L. Verh. – zobákovce ovíjavý
- Buergersiochloa bambusoides* Pilg. – burgersiovka bambusovitá
- Burasaja madagascariensis* DC. – burasaja madagaskarská
- Burchardia umbellata* R. Br. – burchardia okolkatá
- Burchellia bubalina* (L. fil.) Sims – burchélia kapská
- Burckella fijiensis* (Hemsl.) A. C. Sm. et S. P. Darwin – burkela fidsžijská
- Burkea africana* Hook. – burkea africká
- Burmannia biflora* L. – burmania dvojkvetá
- Burretiodendron tonkinense* (A. Chev.) Kosterm. – lipovník tonkínský
- Burretiokentia koghiensis* Pintaud et Hodel – driekovec koghijský
- Bussea massaiensis* (Taub.) Harms – busea masajska
- Butia odorata* (Barb. Rodr.) Noblick – butia voňavá
- Byblis liniflora* Salisb. – dúhovka ľanokvetá
- Cacosmia rugosa* Kunth – smradľúšik vráskavý
- Cadaba aphylla* (Thunb.) Wild – kadaba bezlistá
- Caldcluvia paniculata* (Cav.) D. Don – tieňovec metlinatý
- Calea mediterranea* (Vell.) Pruski – kalea stredomorská
- Calibrachoa parviflora* (Juss.) D'Arcy – petúniotka malokvetá
- Callerya nitida* (Benth.) R. Geesink – kaléria lesklá
- Callichilia barteri* (Hook. fil.) Stapf – kalichília Barterova
- Calligonum calvescens* Maire – vredovník plešivejúci
- Callisthene minor* Mart. – kalisténa menšia
- Calloopsis volkensis* Engl. – diabliťkovec Volkensov
- Calocephalus pilbarensis* P. S. Short – krásnohlávk pilbarský

- Calostemma purpureum* R. Br. – krásnokorunka purpurová
- Calpocalyx atlanticus* Harms – krídelkovec atlantický
- Calycadenia multiglandulosa* DC. – smolka mnohožliazkatá
- Calycera herbacea* Cav. – kalycera bylinná
- Calycophyllum spruceanum* (Benth.) Hook. fil. ex K. Schum. – nechtovník Spruceov
- Calycorectes acutatus* (Miq.) Toledo – eugénia končistá
- Calymmanthium substerile* F. Ritter – kalymant jalový
- Calypso bulbosa* (L.) Oakes – kalypsa hľuznatá
- Calyptrocalyx spicatus* (Lam.) Blume – lankovec klasnatý
- Calyptrogyne anomala* de Nevers et A. J. Hend. – dobyvatel'ka neobyčajná
- Calyptronoma rivalis* (O. F. Cook) L. H. Bailey – dobyvatel'ka poťočná
- Cambessedesia salviifolia* (Cham.) A. B. Martins – kambesedesia šalviolistá
- Camptosperma coriaceum* (Jack) Hallier fil. – terentangovec kožovitý
- Camptorrhiza strumosa* (Baker) Oberm. – kamptoríza napuchnutá
- Campylotropis argentea* Schindl. – vikovec striebřistý
- Campynema lineare* Labill. – kampynéma čiarkovitá
- Canscora perfoliata* Lam. – kanskora prerastenolistá
- Cansjera parvifolia* Kurz – kansjera malolistá
- Canthium coromandelicum* (Burm. fil.) Alston – kantium koromandské
- Cantleya corniculata* (Becc.) R. A. Howard – kanteleja rožkatá
- Cantua megapotamica* Spreng. – kantua riograndská
- Caperonia cordata* A. St.-Hil. – kaperónia srdcovitá
- Capraria biflora* L. – kozička dvojketá
- Carallia brachiata* (Lour.) Merr. – karália rozkonárená
- Cardiochlamys madagascariensis* Oliv. – srdcolist madagaskarský
- Cardiopetalum calophyllum* Schldtl. – srdcolístok krásnolistý
- Cardiopteris moluccana* Blume – krídláč molucký
- Cardopatium amethystinum* Spach – srdcohoj ametystový
- Careya arborea* Roxb. – delovček stromovitý
- Caribea litoralis* Alain – karibea pobrežná
- Cariniana ianeirensis* R. Knuth – kariniana riodejaneirska
- Carlemannia congesta* Hook. fil. – karlemania zhľukovitá

- Caroxylon gaetulum* (Maire)
Akhani et Roalson – karoxyľ gae-
tulijský
- Carpentaria acuminata* (H. Wendl.
et Drude) Becc. – karpentária kon-
čistá
- Carpodetus arboreus* (Lauterb. et
K. Schum.) Schltr. – karpodet stro-
movitý
- Carpodiptera africana* Mast. – mu-
chovec africký
- Carpolobia lutea* G. Don – palico-
vec žltý
- Carpotroche brasiliensis* (Raddi)
A. Gray – leprovec brazílsky
- Carpoxylon macrospermum*
H. Wendl. et Drude – drevopľod
veľkosemenný
- Cartonema spicatum* R. Br. – karto-
néma klasnatá
- Caryodendron janeirensis* Müll.
Arg. – orieškovec riodejaneirsky
- Casasia calophylla* A. Rich. – kasa-
sia krásnolistá
- Cascaronia astragalina* Griseb. –
kaskarónia kozincovitá
- Casselia confertiflora* (Moldenke)
Moldenke – kaselia nakopenokvetá
- Castanospermum australe* A. Cunn.
ex Mudie – gaštanček austrálsky
- Catamixis baccharoides* Thomson –
katamixa bakcharovitá
- Cathariostachys madagascariensis*
(A. Camus) S. Dransf. – hikélia
madagaskarská
- Catopsis nitida* (Hook.) Griseb. –
previsavec lesklý
- Catunaregam spinosa* (Thunb.)
Tirveng. – granátovec trnitý
- Cavacoa aurea* (Cavaco) J. Léonard
– kavakoa zlatá
- Cavanillesia umbellata* Ruiz. et
Pav. – kavanilézia okolíkatá
- Caylusea abyssinica* (Fresen.)
Fisch. et C. A. Mey. – rezedovec
abesínsky
- Cedrelopsis microfoliolata* J.-F.
Leroy – cedrelovec drobnolistkový
- Cenostigma macrophyllum* Tul. –
motýľovník veľkolistý
- Centaurodendron dracaenoides*
Johow – nevädzovník dracénovitý
- Centipeda minima* (L.) A. Braun et
Asch. – stokvietok najmenší
- Centotheca lappacea* (L.) Desv. –
stoklasovka lopúchovitá
- Centrapalus pauciflorus* (Willd.)
H. Rob. – centrapal málokvetý
- Centrolepis fascicularis* Labill. –
centrolepka zväzkovitá
- Centrolobium yavizanum* Pittier –
letúň yavizský
- Centroplacus glaucinus* Pierre –
centroplak sivastý
- Centropodia mossamedensis*
(Rendle) Cope – centropódia
moçamedeská
- Cephalocroton mollis* Klotzsch –
krotónik mäkký
- Cephalosphaera usambarensis*

- (Warb.) Warb – muškátovec usambarský
- Cephalostachyum burmanicum*
R. Parker et C. E. Parkinson – bambusnica barmská
- Ceratostema cutucuense* Luteyn – čučoriedkovec cutucúsky
- Cercestis camerunensis* (Ntépe-Nyamè) Bogner – cercesta kame-runská
- Ceriops australis* (C. T. White) Ballment, T. J. Sm. et J. A. Stoddart – špendlíkovec austrálsky
- Ceruana pratensis* Forssk. – ceruana lúčna
- Cespedesia spathulata* (Ruiz et Pav.) Planch. – cespedézia lopatkovitá
- Chaenactis glabriuscula* DC. – zízalka holá
- Chaetanthera spathulifolia* Cabrera – kamenník lopatkovitolistý
- Chaetocarpus castanocarpus* (Roxb.) Thwaites – štetinoveček gaštanoplodý
- Chaetopappa asteroides* (Nutt.) DC. – astričník hviezdovitý (astra hviezdovitá)
- Chamaeranthemum malifolium* (Nees) A. L. A. Côrtes – bieložilovec jabloňolistý
- Chamaesium jiulongense* X. L. Guo et X. J. He – chamézium južonské
- Chambeyronia lepidota* H. E. Moore – plameňovka lupinatá
- Champereia manillana* (Blume) Merr. – čampera manilská
- Chaptalia tomentosa* Vent. – šaptália plstnatá
- Chascanum pinnatifidum* (L. fil.) E. Mey. – duranta perovitozárezová
- Chascolytrum erectum* (Lam.) Desv. – traslík vzpriamený
- Chasmanthe floribunda* (Salisb.) N. E. Br. – rebrovnica kvetnatá
- Chasmanthera dependens* Hochst. – chazmantera ovisajúca
- Chasmanthium ornithorhynchum* Nees – krasoklas zobákovitý
- Chassalia kolly* (Schumach.) Hepper – chasália drobnokvetá
- Cheiloclinium anomalum* Miers – saputa neobyčajná
- Chelyocarpus chuco* (Mart.) H. E. Moore – trinax potočný
- Chidlowia sanguinea* Hoyle – čidlovka krvavá
- Chimarrhis cubensis* Steyerl. – vodník kubánsky
- Chironia angolensis* Gilg – chirónia angolská
- Chisocheton ceramicus* Miq. – bagalunga seramská
- Chloanthes stoechadis* R. Br. – náprstníkovec levanduľovitý
- Chloraea magellanica* Hook. fil. – porcelánovka magalhaeská
- Chlorocardium esmeraldense* van der Werff – plavodriečko esmeraldské

- Chlorocarpa pentaschista* Alston – leprovček päťčnelkový
- Chloroleucon acacioides* (Ducke) Barneby et J. W. Grimes – beľavec akáciovitý
- Choerospondias axillaris* (Roxb.) B. L. Burt et A. W. Hill – slivkovníček pazušný
- Chomelia spinosa* Jacq. – chomélie trnitá
- Chonemorpha mollis* Miq. – vrtikvet mäkký
- Chresta exsucca* DC. – chresta vyšťašená
- Chromolepis heterophylla* Benth. – chromolepka rôznoľistá
- Chrysanthellum indicum* DC. – králiček indický
- Chrysitrix capensis* L. – zlatovlas kapský
- Chrysopsis mariana* Elliot – zlatúšik marylandský
- Chukrasia tabularis* A. Juss. – mahagónovec platňovitý
- Chuniophoenix hainanensis* Burret – padatľovec chajňanský
- Chuquiraga atacamensis* Kuntze – usnica atacamská
- Chusquea dombeyana* Kunth – čuskea Dombeyova
- Chytranthus imenoensis* Pellegr. – chytrant iménsky
- Ciliosemina pedunculata* (H. Karst) Antonelli – chinínovec stopkatý
- Cinna arundinacea* L. – cina trst'ovitá
- Cinnamodendron corticosum* Miers – škoricovec kôrnatý
- Cissampelos capensis* L. fil. – zamatovec kapský
- Citharexylum caudatum* L. – husľovník chvostnatý
- Citropsis angolensis* Exell – citrónovec angolský
- Claoxylon sandwicense* Müll. Arg. – lámavec havajský
- Clappertonia ficifolia* (Willd.) Decne. – klapertónia figolistá
- Clarisia biflora* Ruiz. et Pav., nom. cons. – klarisia dvojikvetá
- Clarkella nana* (Edgew.) Hook. fil. – klarkela nízka
- Clathrotropis nitida* (Benth.) Harms – sapanovec leslký
- Cleistanthus malaccensis* Hook. fil. – bridéliovec melacký
- Cleistopholis glauca* Pierre ex Engl. – bleskovec sivý
- Clermontia grandiflora* Gaudich. – klermoncia veľkokvetá
- Cleyera japonica* Thunb. – klejera japonská
- Clibadium surinamense* L. – rybomor surinamský
- Clinacanthus siamensis* Bremek. – ovísavec siamský
- Clinanthus luteus* Herb. – klinant žltý
- Clinosperma lanuginosa* (H. E.

- Moore) *Pintaud* et W. J. Baker – labovka vláskatá
- Clinostigma samoense* H. Wendl. – krásavica samojská
- Clitandra cymulosa* Benth. – klitandra vrcholíčkatá
- Clutia tomentosa* L. – klúcia plstnatá
- Cnestis bomiensis* Lemmens – knesta bomijská
- Cnicothamnus azafran* Cabrera – šafraník obyčajný
- Cnidoscolus hamosus* Pohl – prhlivček háčikatý
- Coccothrinax litoralis* León – trinax pobrežný
- Codon royenii* L. – kodon Royenov
- Codonanthopsis ulei* Mansf. – kodonantovec Uleho
- Codonorchis canisioi* Mansf. – zvonkovstavač Canisiovo
- Coelocaryon preussii* Warb. – muškátovček Preussov
- Cojoba chazutensis* (Standl.) L.Rico – kochoba chazutská
- Coldenia procumbens* L. – koldénia položená
- Colea comorensis* (H. Perrier) Callm., Phillipson et Buerki – kolea komorská
- Colebrookea oppositifolia* Sm. – palklasovec protistojnolistý
- Coleocephalocereus fluminensis* (Miq.) Backeb. – krytohlavovec riodejaneirsky
- Coleotrype madagascariensis* C. B. Clarke – krídlovček madagaskarský
- Colignonia rufopilosa* Kuntze – kolignónia hrdzavochlpatá
- Collabium carinatum* de Vogel – kolábium kýlnaté
- Colletocema gabonensis* Dessein et O. Lachenaud – koletecéma gabonská
- Colona merguensis* (Planch. ex Mast.) Burret – kolona merguiská
- Colophospermum mopane* (J. Kirk ex Benth.) J. Léonard – terpentínovec obyčajný (mopan)
- Colpothrinax cookii* Read – trinaxovec Cookov
- Colubrina texensis* (Torr. et A.Gray) A.Gray – kolubrina texaská
- Columellia obovata* Ruiz et Pav., nom. cons. – kolumélia obrátenovajcovitá
- Colvillea racemosa* Bojer ex Hook. – kolvilea strapcovitá
- Combretocarpus rotundatus* (Miq.) Danser – kombretokarp okrúhlastý
- Commersonia tahitensis* (Dorr) C. F. Wilkins et Whitlock – komersónia tahitská
- Commicarpus adenensis* A. G. Mill. – gumoplod adenský
- Comolia ovalifolia* (DC.) Triana – komólia vajcovitolistá
- Condalia microphylla* Cav., nom. cons. – kondália drobnolistá

- Condaminea corymbosa* (Ruiz et Pav.) DC. – kondaminea chocholíkátá
- Condylocarpon guyanense* Desf. – kolenovec guyanský
- Congea tomentosa* Roxb. – kongea plstnatá
- Coniogramme procera* Fée – kučeravka urastená
- Connarus monocarpus* L. – lastúrovec jednosemenný
- Conocliniopsis grossedentata* (Mart. ex Colla) D. J. N. Hind – hmliakovec hrubozubatý
- Conospermum ericifolium* Sm. – dymovec vresovcolistý
- Conzattia chiapensis* Miranda – konzátia chiapaská
- Coptosapelta montana* Korth. ex Valeton – koptosapelta horská
- Corallocarpus ellipticus* Chiov – korálik elipsovité
- Corbichonia decumbens* (Forssk.) Exell – korbichónia poliehavá
- Cordeauxia edulis* Hemsl. – kordoxia jedlá
- Cordia garapatica* (K. Schum.) Kuntze – kordiéra jedlá (garapatika)
- Cordyla africana* Lour. – kordyla africká
- Coronanthera pulchra* C. B. Clarke – koronantera krásna
- Corsia huonensis* P. Royen – korzia huonská
- Corymbium africanum* L. – chocholíček africký
- Corynanthe paniculata* Welw. – korynanta metlinatá
- Corynocarpus rupestris* Guym. – karaka skalná
- Calypttrion carthagenense* (H. Karst.) Paula-Souza – fialkovník cartagenský
- Coscium fenestratum* (Gaertn.) Colebr. – kalumbovec okienkovitý
- Cosmelia rubra* R. Br. – kosmélia červená
- Costus spiralis* (Jacq.) Roscoe – kostus špirálovitý
- Cottea pappophoroides* Kunth – kotea chocholozrnkovitá
- Cotylelobium melanoxylon* (Hook. fil.) Pierre – šidlovec čiernodrevý
- Couepia polyandra* (Kunth) Rose – kúepia mnohotyčinková
- Coula edulis* Baill. – kula jedlá
- Coulteria cubensis* (Greenm.) Sotuyo et G. P. Lewis – kultéria kubánska
- Couma guianensis* Aubl. – žuvačkovec guyanský
- Couratari riparia* Sandwith – pohárovník pobrežný
- Coursetia apantensis* M. Sousa – kurzécia apantská
- Coussapoa chochoensis* Cuatrec. – kusapoa chocóska
- Coussarea maranonesis* C. M. Taylor – kusarea marañónska

- Coutarea alba* Griseb. – kutarea biela
- Coutoubea ramosa* Aubl. – kutubea konárístá
- Craibia atlantica* Dunn – krebja atlantická
- Cranichis antioquiensis* Sw. – kuklovka antioquijská
- Craspedia uniflora* G. Forst. – kraspédia jednoúborová
- Craspidospermum verticillatum* Bojer ex A. DC. – melodínovec praslenatý
- Crassocephalum crepioides* (Benth.) S. Moore – tučnohlav škardovitý
- Craterispermum laurinum* (Poir.) Benth. – okua vavrínovitá
- Cratoxylum cochinchinense* (Lour.) Blume – tvrdodrievko kočínčinske
- Cremaspora triflora* (Thonn.) K. Schum. – kremaspóra trojkvetá
- Cre molobus peruvianus* (Lam.) DC. – dvojgroš peruánsky
- Crepidium tjiwideiense* (J. J. Sm.) Szlach. – ostrožník ciwidejský
- Cressa australis* R. Br. – kresa austrálska
- Crinipes abyssinicus* Hochst. – vlasoplevovka abesínska
- Criscia stricta* Katinas – kriscia vztýčená
- Crispiloba disperma* (S. Moore) Steenis – kučerokvet dvojsemenný
- Critonia quadrangularis* (DC.) R. M. King et H. Rob. – kritónia štvorhranná
- Crossopteryx febrifuga* (Afzel. ex G. Don) Benth. – horúčkovník africký
- Crossosoma californicum* Nutt. – kamenica kalifornská
- Crotonogyne congolensis* (J. Léonard) Breteler – krotónovka konžská
- Crucihimalya himalaica* (Edgew.) Al-Shehbaz, O’Kane et R. A. Price – žerušníček himalájsky
- Crudia zeylanica* (Thwaites) Benth. – krudia cejlónska
- Cryosophila nana* (Kunth) Blume – chladomilka nízka
- Crypteronia paniculata* Blume – krypterónia metlinatá
- Cryptocarya obovata* R. Br. – paporešnica obrátenovajcovitá
- Cryptolepis buchananii* R. Br. ex Roem. et Schult. – babéziovník liečivý
- Cryptosepalum maraviense* Oliv. – skrytokalichovec malawijský
- Ctenium aromaticum* (Walter) Alph. Wood – zavinutec voňavý
- Ctenolophon parviflorus* Oliv. – hrebenatec malokvetý
- Cubilia cubili* (Blanco) Adelb – kubília malézijská
- Culcasia angolensis* Welw. ex Schott – kulkázia angolská

- Cullen corylifolium* (L.) Medik. –
kulen lieskolistý
- Cuminia eriantha* (Benth.) Benth. –
kumínia huňatokvetá
- Cumulopuntia boliviana* (Salm-Dyck)
F. Ritter – kumulopuncia bolívijská
- Cupania americana* L. – kupánia
americká
- Curarea cuatrecasii* Barneby et
Krukoff – kurarea Cuatrecasasova
- Curculigo orchioides* Gaertn. – kur-
kulka vstavačovitá
- Curitiba prismatica* (D. Legrand)
Salywon et Landrum – kuritiba
hranolovitá
- Cussonia paniculata* Eckl. et Zeyh.
– kusónia metlinatá
- Cyanea lobata* H. Mann – cyanea
laločnatá
- Cyanoneuron pedunculatum* Tange
– modrožilovec stopkatý
- Cyathocalyx zeylanicus* Champ. ex
Hook. fil. et Thomson – kanango-
vec cejlónsky
- Cyathula prostrata* (L.) Blume –
cyatula rozprestretá
- Cybistax antisyphilitica* (Mart.)
Mart. – cybistax protisyfilisový
- Cyclea longgangensis* J. Y. Luo –
cyklea longganská
- Cyclolobium brasiliense* Benth. –
krúžkovec brazílsky
- CyclospERMUM uruguayense*
(Mathias et Constance) Constance
– petržlenovec uruguajský
- Cylicodiscus gabunesis* Harms –
okan gabonský
- Cymaria dichotoma* Benth. – cymá-
ria vidlicovitá
- Cymbaria daurica* L. – cymbária
daurijská
- Cymbopetalum brasiliense* (Vell.)
Benth. ex Baill. – uchánik brazíl-
sky
- Cymodocea rotundata* Asch. et
Schweinf. – stuhovka okrúhlastá
- Cynanchum acutum* L. – luskáčovec
končistý
- Cyperochloa hirsuta* Lazarides et
E. Watson – šachorovka srstnatá
- Cyphia volubilis* (Burm.fil.) Willd.
– cýfia ovíjavá
- Cyphocarpus rigescens* Miers – cý-
fiovec tuhnúci
- Cyphochlaena madagascariensis*
Hack. – cyfochléna madagaskar-
ská
- Cyphokentia cerifera* (H. E. Moore)
Pintaud et W. J. Baker – driekovka
vosková
- Cypholophus macrocephalus*
(Blume) Wedd. – ramia veľkohla-
vá
- Cyphophoenix alba* (H. E. Moore)
Pintaud et W. J. Baker – driekovec
biely
- Cyphosperma voutmelense* Dowe –
baselínia voutmeleská
- Cyrtandra cyaneoides* Rock – cyr-
tandra cyaneovitá

Cyrtocarpa caatingae J.D. Mitch.
et Daly – cyrtocarpa caatingo-
vá

Cyrtochloa luzonica (Gamble)
S. Dransf – veľbambus luzon-
ský

Cyrtopodium punctatum (L.) Lindl.
– krivonôžka bodkovaná

Cyrtostachys renda Blume – vos-
kovníček červenkastý (renda)

Cytinus hypocistis (L.) L. – ozorina
cistová

Použité zdroje uvedieme v závere série.

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

Každu ňedzeľu bula zabava...

MÁRIA MIKOLAJOVÁ

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i.

Tanec, spev a zábava tvoria neodmysliteľnú súčasť slovenskej tradičnej kultúry. Nachádzame v nich odkazy na bežné radosti i starosti ľudí, ktorí sa na zábavách stretávali a spoznávali, keďže išlo o naozaj spoločensky príťažlivú udalosť najmä pre mladých z dediny i z mesta. Pozrieme sa, ako sa v jednotlivých nárečiach a oblastiach Slovenska takýmto podujatiam hovorievalo a čo sa s nimi najviac spájalo.

Slovo **zábava** je druhostupňová odvodenina od kauzatívneho slovesa *baviť*, ktoré pochádza z praslovanského **byti* (bližšie pozri Králik, 2015, s. 65). Historický slovník slovenského jazyka uvádza pri ňom štyri významy, ale ani jeden sa netýka spoločenského podujatia spojeného s tancom a spevom. Tento význam slova sa zrejme konštituoval neskôr, súčasné slovníky ho už zachytávajú. Ako synonymné v nich nájdeme napríklad aj slová *muzika*, *tancovačka* či *tanec*.

Tri z uvedených lexém – *zábava*, *muzika* a *tanec* – sa vo význame spoločenského podujatia používajú najčastejšie a sú známe na celom území Slovenska. V nárečovej kartotéke dialektologického oddelenia JÚĽŠ SAV nachádzame na to mnoho dokladov. V Porúbke (o. Sobrance) *každu ňedzeľu bula zabava* alebo v Kľúčovom (o. Trenčín) *sa určilo, kedi tá zábava bude, na kerú nedelu*. V texte z Vajnôr (o. Bratislava) sa zas dozvedáme o časoch, v ktorých sa *zábava* ako spoločenská udalosť mení pod vplyvom dejinných okolností: *Ná šak tedi, ked biya vojna, ... nuš tedi aňi zábavi nebili velice, len na harmaňiku ňegdo hráu a uš ked zme začuli, že tam je harmaňikár, uš*

Príspevok vznikol v rámci grantového projektu VEGA č. 2/0114/22 Slovník slovenských nárečí. V príspevku sa uvádzajú názvy obcí a ich okresov v súlade s koncepciou Slovníka slovenských nárečí, t. j. podľa administratívneho členenia z r. 1948 (porov. SSN I, 1994, s. 38 – 39).

tam zme išli sa, no spravili takú sólu, co já vím, no takú, taká šopa to biya. Ná bili zme rádji, jaká je taká, neh zme enem mieli de tancovat.

Na východnom Slovensku v okrese Košice v lece v ňedzeľu poobedze še baveli dzički na vala'e. Špivali, tancovali, abo ked dagdze hrali, išli na **muziku**. Na **muziku** še chodzeľo ľem poobedze. Jak še zvečerelo, išlo še domu (Rankovce). Aj v Sedliciach sa chodievalo na večarki i na **muziku** i bodajdze (o. Prešov). V okolí Dolného Kubína niekto **muziku** *vistrájať* (Dolná Lehota) v adventnom čase, čo bolo neprípustné. V Šípkovom pri Piešťanoch sa ktosi *cárav len po muzikách a po šenkoch*. V Rumanovej (o. Hlohovec) bola jedna dievka *ešte taká frkula, a uš ňezameškala aňi jennu muziku* a iná z Návovojec (o. Topoľčany) na **muzike** mala taňečníkou ňeúrekom, *as sa o ňu bili*. Niekedy sa to potom skončilo ako v Hornej Súči (o. Trenčín): *Pri prvej muzige sa dvaja mladí ščuchnú, á, manka, chistaj duchni!*

Podobne sa v slovenských nárečiach používa aj lexéma *tanec* vo význame tanečnej zábavy, dokonca nachádzame také vyjadrenia informátorov, v ktorých sa snažia vysvetliť význam slova *zábava* práve ekvivalentom *tanec*. *Zábavi* bývali *zrietka*, *tance* to volali, *ľen keď bola svad'ba, aľe aj na Vianoce, na Turíce a na Veľkú noc. Vijednal'i to takí poprední mládenci z d'edini* (Detva, o. Zvolen); *V nedelu se na zábave pohádali skrz d'ieušá. Tam f' tancu. To bulo v nedelu* (Betliar, o. Rožňava); *Spraveli chlapi táne, ni zábavu* (Rybník, o. Revúca). Aj v Nižnej Šebastovej pri Prešove *paropci zaš priňešli harmoňiju a doraz bul taňedz a dziŕki še pozbirali na taňec*. V Tlmačoch na *tanci* banda bola s *Ďekova* (o. Levice) a v Detve (o. Zvolen) *sa už dáuno podajedni richtovali, že koho zbijú na tanci*. Tanečné zábavy boli súčasťou spoločenského života a vo veľkej miere sa v nich odrážala rivalita medzi mladými členmi spoločenstva: *Ňebulo taňca, žebi ňebula i bi-jatika* (Kvačany, o. Prešov) a taktiež akási spoločenská hierarchia medzi chlapcami – *paropkami*.

V Rozhanovciach pri Košiciach sa zachoval opis *dzvihaňa za paropka*, čiže istého obradu, po ktorom sa už mohol mladý chlapec zúčastňovať dedinských zábav: *Šerco zoz džveradlom še kupovalo kresnej a frajerce. Kresnej, co s ňim perše tancovala, ket ho dzvihali za paropka; dotedi ňešmel chodzidz na taňec, inakši otpasali remeňe a vipasali ho. Aľe aňi tam, co ňebul'i dzvihnute za paropkoh, ňešmeli tancovadz na stretku abo pri ciganoh, aľe ľem po kraju, bo še mlade hlapci uš po kraju učeli tancovac*. V okolí

Hlohovca, Trenčína či Zlatých Moraviec sme narazili aj na formu *tancuvačka*: *Keď bola tancuvačka f plným prúde, prišli takí pašaširi a zaplacili cigánom* (Červeník, o. Hlohovec); *Tój tuto u náz malá dedina, na tancuvačku bola malá sála krčme, príklanne jako na hodi* (Kľúčové, o. Trenčín); *Mladie nevesti chodili na tancuvačku krásne poobliekanie, to sa ňedá aňi vipovedať* (Topolčianky, o. Zlaté Moravce). V ďalších nárečových oblastiach sa táto lexéma tiež používa, len s drobnou zmenou – vo forme *tancovačka*: *Kej celí dzeň človeg robí jako to božie hoviatko, ňechce sa ci veru večer tancovačiek* (Šebešťanová, o. Považská Bystrica); *V jennej izbe sa tancovalo, žiadne sále ňebolí na tancovačke* (Vranie, o. Kysucké Nové Mesto); *Na každej tancovački še najdze dajaki, co še z dakim poraže* (Hubošovce, o. Sabinov). A v Závode v okrese Malacky zas chodili dievčatá neskoro domov z *tancovaňá*.

Zábavy, ktoré sa konávali aj v mestách, niesli označenie *bál*. Tiež nachádzame nárečové doklady po celom Slovensku od Sobraniec: *Kec pošli na bal, začali tancovadz a chlopi začali volac: „Hele hej, na jeden, Mariš, ti zadňa, poc tancovadz gu Mížoj!“ A začali še vikrucac* (Lekárovice); cez Rožňavu: *Ta zme žili dobre. A v nedzelu nam hudaci hrali, každú nedzelu, abo bal bul, abo svadzba* (Stratená); až po Senicu: *V úteri bývaŕ bál – konec fašanku* (Hlboké). Z výpovedí informátorov sa *bál* vo veľkej miere nelíšil od tanečnej udalosti, ktorú ostatní označili ako *zábavu* či *tanec*, no v Brezine (o. Trebišov) už lexéma *bal* evokuje vyššiu spoločenskú úroveň, dnes by sme zrejme siahli po synonyme *ples*: *A keď bulo v žime, ta tedi volaľi, že budu hradz ženačom, ženače sebe zrobiľi dajaki bal, ta to uš pošli nevesti, keď ženačom hrali. Ta to už buli ženače. Nevesti išli, tam tancovali tiš, ta to bul taki poriadnejši, bim povedzela bal*.

Okrem veselosti, tanca a hudby sa so zábavami spája aj neviazanosť a konzumácia alkoholu. Bujarejšiu zábavu často spájanú aj s hýrivým pitím alkoholu SSN zaznamenal v hesle *mulatšág* z maď. *mulatni* „zabávať sa, veseliť sa, flámovat“ (Králik, 2015): *Po mularčágu je želúdog otrávení o tej žraňice* (Konská, o. Liptovský Mikuláš); *Dobrí mularčág bul teráz rok* (Kameňany, o. Revúca); *O inšé ňemal starosť, len o ti mularčáki* (Chochoľná, o. Trenčín); *Co ší bul na mularšagu, že sebe rano špivaš?* (Spišský Štvrtok, o. Levoča). Iný výraz s podobným významom nachádzame v okrese Levice: *Mlád'enci spraveli ces fašange takí čurbes, skoro*

zme si nohi podraľi (Pukanec) i pri Nitre: *Ľed'elu zme mávali čurbes, prišo Jano z harmad'ikó a us sa tancuvalo* (Lapáš).

Na strednom Slovensku hovorili tanečnej zábave s hudbou aj *bursa*: *To ňepovedaľi zábava ako ňeska, aľe bursa. To takí gajdoš prišoľ a ten gajduvaľ, a už mláďeš tancuvala, aňi čobe aká banda hrala* (Priboj, o. Modrý Kameň); *Bursi... no bula jedna muzika, ľebo zábava po našemu. Muzika, ľebo prvej to hovoril'ľi že bursa* (Čimhová, o. Trstená). V niektorých lokalitách, ako napríklad vo Valaskej Dubovej (o. Dolný Kubín) alebo v Ozdine (o. Lučenec), sa *bursa* spája najmä s typickými fašiangovými slávnosťami. V okolí Levoče má však toto pomenovanie význam rozruchu, akéhosi nepokoja: *Medzi narodom starhla še burza* (Studeneč).

Expresívnych lexém, ktoré sa vzťahujú na tanečnú zábavu, je síce pomeňej, ale zo zaujímavosti im nižšia miera používania neuberá. Napríklad na východnom Slovensku sa chodieva na *bašavel*, v okolí Považskej Bystrice aj Levíc mávajú zas *candrbál* a v turčianskom nárečí, kde sloveso *húľat'* má význam „bujaro sa veselit'“, hýrivú zábavu expresívnejšie označia slovom *pohúľanka*: *Žit' f pohúľankáh, na to bi ťa bolo, aľe do roboti sa pribrať, to ňie!* (Ležiachov, o. Martin).

Tanečné zábavy boli neodmysliteľnou súčasťou spoločenského života na dedine a často odrážali dôležité časti kalendárneho, poľnohospodárskeho či cirkevného roka. Napríklad počas pôstu a adventu sa podujatia s hlasnou hudbou nekonali, no tradične sa každý rok opakovali bujaré zábavy počas fašiangov, ktoré v istých nárečiach majú aj svoje špeciálne označenie: *Keť prišľi fašange, urobiu sa kucmok: do kerího domu sa choďilo na priatke, tam sa potom o fašiangah zišlo a vesel'ilo sa* (Strelníky, o. Banská Bystrica).

Významným obdobím počas kalendárneho roka, v ktorom sa konali tradičné zábavy, bol mesiac máj. *Majáles* sa v SSN opisuje ako tanečná zábava, ktorá sa zväčša koná v prírode: *A cez leto majálese bivali... No, hore više dzedzini sa ohradzilo také, len provizorné, no, spravila sa sál, tancálen, no a tancovalo sa* (Dlhé Pole, o. Bytča); *Dobre st'e sa vidropčil'ľi na majáľesi?* (Mošovce, o. Martin); *Kedi budete mač majáles?* (Kameňany, o. Revúca).

Radosť z hotovej práce na poli ľudia zvykli prejavit' práve tancom a spevom na špeciálnych zábavách, ktoré boli spojené s oberačkou hrozna alebo so zberom akejkoľvek úrody. V Horných Orešanoch (o. Trnava) informá-

torka spomína na završenie obaračkového obdobia zábavou: *Dicki si tak spomínajú, že kebi také obarački boli aj teraz, jag bývali tedi volakedi, to tu bolo parádne;* a v Dolnom Ďure (o. Levice) zas usporadúvali **obaračkovie tance**. V Starej Bystrici (o. Kysucké Nové Mesto) sa konala zábava po mlatbe: *Ke_ca omlaťelo, bol oldomaš, taka zábava; No a potom bývala zas kozbová zábava* (Kordíky, o. Banská Bystrica); a tiež známe dožinkové slávnosti, ktoré sa spájali s tancom a so spevom: *Práveže tuná sa tag na dožinki ňepozívalo, len sa spravila taká dožinková zábava* (Beňušovce, o. Liptovský Mikuláš). V Petrovanoch pri Prešove mali aj špeciálnu zábavu spojenú s prácami pri spracovaní ľanu: **rafaňik**. Koniec priadok na Záhori oslavovali *lepeňicou*: *Ke_ca prestaŕo prásci, spravili sme lepeňicu* (Kunov, o. Senica); *Tam neh biŕ krivi, čapatí, šmatlavi, šeci tancuvali na téj lepeňici* (Čáčov, o. Senica). A pri Martine usporadúvali *opradok*: *Keť priatki končia, držia opradok, hostinu* (Mošovce, o. Martin).

Téma zábav, muziky, tanca ponúka mnoho zaujímavých pohľadov na nárečové spracovanie či už názvov tancov, ktoré sa na zábavách tancovali, alebo aj označení rôznych tanečných pohybov, čo si azda zaslúži aj samostatný príspevok. Zámerne tu nespomíname ani tanečné zábavy a tance spojené so svadobnými obradmi, pretože ide o naozaj pestrú nárečovú a kultúrnu oblasť, ktorá by si tiež zaslúžila špeciálnu pozornosť.

Nie všetci účastníci zábav boli zdatní a šikovní tanečníci. O tých talentovanejších sa v Sobranciach hovorí, že *tancuje jak šarkaň*, no pestrejšiu zásobu komentárov nachádzame práve pri nešikovných tanečníkoch. Nieкто sa *natrása jag buchta* (Lapáš, o. Nitra), *tancuje jag žid verbunk* (Kátov, o. Skalica) či *tancuje ako koza na ľad'e* (Rimavská Píla, o. Rimavská Sobota) – čiže tancuje smiešne, nepodarene. Keď sa tanečný pár nevie hýbať do rytmu hudby, v Strážach nad Myjavou povedia, že *tancujú kedi tetka, kedi stric*, a keď nieкто nieкому v okolí Martina šliape pri tanci po nohách, hovorí sa, že *sa mu núka za družbu* (Košťany nad Turcom). V Dlhej Lúke pri Bardejove zas neschopného tanečníka prirovnávajú k *opalke za vozem*, čo odráža jeho nemotorný pohyb, keď sa iba hompáľa z boka na bok, a v Slovenskej Lupči (o. Banská Bystrica) zas prirovnávajú nešikovnú tanečnicu k plnému vrecu: *Tak dobre je s ňou tancovať ako s plňím vrecem*.

Ostat' nepovšimnutá a nevytancovaná na zábave bolo pre dievča veľmi potupné a posmešne sa o takých dievkach hovorievalo, že na zábave *mrkvu*

predáva (Rimavská Píla, o. Rimavská Sobota), *petrušku predava* (Brezina, o. Trebišov) alebo že *tolko tancovala, až ju peti zboleli* (Slovenská Ľupča). Šikovnosť mladých dievčat sa často prepájala s ich schopnosťami pri tanci: *šikovna do tanca i do ružanca* (Malcov, o. Bardejov); *I do roboti dobra, i tancoľa dobra, budze z nej dobra i žena* (Tuhrina, o. Prešov). Boli aj tie menej zbehlé v domácich prácach: *Manka ma hrešia, že som blašo, praj do roboti posledná, a do tanca sama prvá* (Myjava); *Do roboti som nesúca a do tancu hopa-cupa* (Roštár, o. Rožňava). Z nasledujúcich frazém však vnímame, že tanečná obratnosť nezastávala popredné miesto v základných hodnotách – zdôrazňovala sa práve schopnosť pracovať: *Ščera hop, nes-káj rop!* (Bošáca, o. Trenčín); a dôležitosť duchovného života pred všetkým iným: *perše ružaňec, potim na taňec* (Dlhá Lúka, o. Bardejov).

Tanec a hudba sa niekedy prenášajú aj do frazém, ktoré so zábavou už nemajú nič spoločné. Označujú ľudské vlastnosti, napríklad v Kochanovciach (o. Trenčín) si z lakomého človeka robia posmech, že *za grajcár bi s kozú tancuvau*; pyšný si zas myslí, že *mu na každom vršku hraju* (Slovenská Ľupča, o. Banská Bystrica), a ten, čo *po tme húdou a po vidňe tancovau* (Rimavská Píla, o. Rimavská Sobota), skrýva svoju pravú tvár.

Tanec, spev, hudba a zábava boli a naďalej sú súčasťou každodenného života bežných ľudí. Svedčí o tom aj veľké množstvo zachovaného nárečového materiálu. Život a spoločnosť sa však menia a z obrazu tých tradičných zábav, načrtnutého práve spomienkami informátorov, už dnes nezostalo veľa. Napriek tomu stále platí, že *jag hraju, tak tancovac treba* (Sobrance).

LITERATÚRA

KRÁLIK, Ľubor: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda 2015. 704 s. ISBN 979-80-224-1493-7.

Slovník slovenských nárečí. 1. A – K. Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 1994. 936 s.

Slovník slovenských nárečí. 2. L – P (povzchádzať). Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 2006. 1 066 s.

Slovník slovenských nárečí. 3. P (poza) – R. Ved. red. A. Ferenčíková. Bratislava: Veda 2021. 816 s.

Historický slovník slovenského jazyka. Z – Ž. Dodatky. Red. M. Majtán – R. Kuchar – J. Skladaná. Bratislava: Veda 2008. 542 s.

ROZLIČNOSTI

O pomenovaní food court

V jazykovej poradni sme sa stretli s otázkou, či namiesto anglického výrazu *food court* možno použiť slovenský ekvivalent *stravovacia zóna*. Pri hľadaní odpovede nás zaujali nielen podoby prekladu anglického výrazu, ale aj adaptácia prevzatého pôvodného výrazu v slovnej zásobe slovenského jazyka. Pomenovanie *food court* sa v anglickom výkladovom slovníku Oxford Learner's Dictionaries¹ vysvetľuje ako „an area in a shopping centre or public building where there are several small restaurants around a central area with tables and chairs“ (priestor v nákupnom centre alebo vo verejnej budove s niekoľkými malými reštauráciami okolo centrálného priestoru so stolmi a stoličkami; voľný preklad autorky). V posledných rokoch sa objavuje na nápisoch v nákupných centrách, v písaných slovenských textoch a dnes sa už bežne využíva aj v každodenných rozhovoroch. V lingvistických korpusoch Jazykovedného ústavu E. Štúra² sme našli na podobu *food court* vyše 500 dokladov (ojedinele aj v úvodzovkách, ktoré môžu signalizovať, že autor textu si uvedomuje, že slovo nie je preložené, ale tiež nimi môže naznačovať jeho relatívnu novosť), napr. *Zákazníci si však už môžu posedieť v nových oddychových zónach a najesť sa v zmodernizovanom food courte. – Zákazníci food court (jedálenskú časť) využívajú najmä pre jeho širokú ponuku jedál a rýchlosť obsluhy. – Stav v centrálnom „food courte“ je nulový, neponúka žiadnu známejšiu značku stravovania.* Podobný počet dokladov je na jednoslovný výraz *foodcourt*, napr. *Priestory moderného foodcourtu budú slúžiť pre všetkých, ktorí sa chcú najesť. – Súčasťou foodcourtu je aj detský kútik.* V textoch sa vyskytuje tiež malý počet adjektív *foodcourtový/food*

Článok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 2/0133/20 Slovenský pravopis a jeho pravidiel v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe.

¹ <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

² Korpus Omnia Slovaca IV Maior Beta (22.01) vznikol zlúčením korpusových dát v Slovenskom národnom korpuse (SNK prim 9.0) a dát z webových korpusov a slúži na potreby pracovníkov JÚLEŠ SAV, v. v. i. [cit. 15. 8. 2023]

*courtovej, napr. Keďže sa nachádza na foodcourtovom podlaží s množstvom fast foodových reštaurácií... – Na prvom poschodí vo food courtovej zóne pri detskom kútiku nájdete modernú gastronomickú prevádzku. Z internetových stránok viacerých nákupných centier vyplýva, že ak špeciálne pomenúvajú časť priestorov vyčlenenú na stolovanie, pravidelne používajú anglické pomenovanie *food court* (resp. *foodcourt*).*

V snahe vyhnúť sa anglickému výrazu používateľa utvárajú aj slovenské ekvivalenty. Slovné spojenie *stravovacia zóna*, ktoré navrhuje pisateľ, je z jazykového hľadiska v poriadku, vhodne označuje priestor stolovania v nákupnom centre. Doklady v korpusových textoch ukazujú, že sa v jazykovej praxi používa, napr. *Stred druhého poschodia zaplní stravovacia zóna (foodcourt)*. V porovnaní s výrazmi *food court* a *foodcourt* je však toto slovné spojenie oveľa zriedkavejšie, zaznamenali sme len niekoľko desiatok výskytov, pričom výraz *stravovacia zóna* sa používa aj v ďalších významoch, ktoré uvádzame v zátvorkách, napr. *Veľké obývačky je možné inštaláciou vykurovacieho telesa v priestore opticky rozdeliť na zóny, napr. na obytnú a stravovaciu zónu* („časť miestnosti“). – *Pre zaregistrovaných jazdcov je pripravená stravovacia zóna, kde je počas leta k dispozícii gril, na ktorom si môžu pripraviť občerstvenie podľa vlastnej chuti* („vonkajší priestor vyhradený na prípravu jedla“).

V korpuse sme našli aj iné výrazy označujúce priestor na stravovanie v nákupnom stredisku, napr. len veľmi zriedka sa vyskytuje slovné spojenie *zóna pre občerstvenie*, v ktorom odporúčame uprednostniť základnú účelovú predložku na (*zóna na občerstvenie*): *Obmedzená je zatiaľ prevádzka v zónach pre občerstvenie, teda v tzv. foodcourtoch, kde pri stoloch môžu sedieť iba dvaja ľudia*. Rovnako aj toto pomenovanie slúži na vyjadrenie ďalších významov, napr. „časť priestoru podniku vyhradená na ponuku hotových jedál“: *Návštevníci si v baroch budú môcť vybrať z desiatok nápojov rôznych druhov, chýbať nebude ani zóna pre občerstvenie poskytujúca niekoľko studených i teplých jedál*. Dodávame, že v korpuse sa nachádza aj niekoľko dokladov na výraz *zóna na občerstvenie*, ale v odlišných významoch. Ojedinele sa pre nami skúmaný význam používa aj slovné spojenie *stravovací kútik*; *V obchodných centrách sú tiež uzavreté stravovacie kútiky, takzvané food courty*. – *Obed spoločne absolvujú v stravovacom kútiku v nákupnom centre*.

Pomerne rozšírené je využívanie zloženého slova *gastrozóna*. Niektoré z korpusových dokladov pomenúvajú priestor v nákupných centrách, ktorý slúži ako jedáleň pre viacero prevádzok, napr. *Aj v gastrozónach došlo k viditeľným úpravám a väčšina stolov je určená len pre dve osoby...* Pomenovanie *gastrozóna* označuje tiež vonkajší priestor so stánkami s občerstvením, pričom označuje aj priestory, v ktorých nemusí byť miesto na stolovanie. Z jednotlivých dokladov väčšinou nie je jasné, o aký druh priestoru ide, napr. *Upravili sme aj rozmiestnenie stánkov a mnohé z nich spojili do jednotlivých gastrozón. – Pribudla nová, špeciálne upravená dodávka, ktorá sa do konca leta objaví v rámci gastrozón na viacerých hudobných festivaloch. – Tohtoročnou novinkou na kúpalisku bude gastrozóna s mobiliárom, v rámci ktorej pribudnú 3 nové stánky s občerstvením.* Medzi prvými príkladmi v našom príspevku sa v zátvorke na vysvetlenie pojmu *food court* uvádza slovné spojenie *jedáľenská časť*, ktoré sa spravidla používa s významom „časť obytného domu alebo bytu určená na stolovanie“. Toto slovné spojenie možno považovať za ďalší vhodný preklad anglického výrazu, keďže tiež označuje časť vnútorného priestoru určenú na stolovanie.

Analýza textového materiálu ukázala, že pôvodný anglický výraz *food court* sa v slovenských textoch využíva najčastejšie nepreložený, a to aj v jednoslovnej podobe *foodcourt*. Oproti slovenským ekvivalentom *stravovacia zóna*, *gastrozóna*, *zóna na občerstvenie*, *stravovací kútik* či *jedáľenská časť* sa používa ako jednovýznamové pomenovanie, ktorým sa označuje len špeciálny priestor v nákupných centrách vyčlenený na stolovanie a umiestnený centrálnne medzi viacerými prevádzkami s ponukou jedla. Návštevníci nákupných centier už zaradili anglický výraz *food court/foodcourt* do svojej slovnej zásoby, vyskytuje sa v súkromných rozhovoroch aj na oficiálnych stránkach nákupných stredísk.

Niektorí používatelia sa zjavne snažia nájsť slovenský ekvivalent anglického výrazu, pričom pomenovanie *stravovacia zóna* je jedným z vhodných riešení, ale už dnešný stav v jazykových korpusoch naznačuje, že výraz *food court*, resp. *foodcourt* sa postupne zaradí k ďalším prevzatým slovám ako *barbecue*, *gardenparty*, *longdrink*, *comeback*, *happyend*, *fitnesscentrum*, *playlist* a pravdepodobne sa stane súčasťou slovnej zásoby nášho jazyka.

Judita Páleníková

Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.

SPRÁVY A POSUDKY

Od paradigmy slova k jeho opisu alebo Oslavujeme s Janou Hašanovou

V auguste 2023 si pripomíname životné jubileum našej kolegyne Jany Hašanovej. Plurálovú podobu slovíec *oslavovať* či *pripomínať si* sme si nezvolili náhodne. Naznačujeme tým, že s touto vzácnou dámou, členkou lexikografického tímu podieľajúceho sa na príprave výkladového Slovníka súčasného slovenského jazyka (SSSJ), sa spája duch tvorivej kolegiality a vzácného priateľstva.

Kto je Jana Hašanová? Jubilantka pracuje v oddelení súčasnej lexikológie a lexikografie Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV v Bratislave, kde pôsobí od r. 2005. Pochádza z malebného východoslovenského mestečka Sobrance, odkiaľ sa ešte ako dieťa s rodinou presťahovala do hlavného mesta. V Bratislave v r. 1973 – 1978 študovala slovenčinu a estetickú výchovu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, v r. 1985 získala titul doktorky filozofie. Po štúdiu 13 rokov vykonávala prácu redaktorky v Mestskom dome kultúry a osvetu v Bratislave, v r. 1992 vyučovala na základnej škole v Bratislave a v r. 1993 – 2004 pôsobila ako vedeckovýskumná pracovníčka v Laboratóriu počítačovej lingvistiky na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Ak by sme profesijné zameranie Jany Hašanovej mali charakterizovať niekoľkými slovami, boli by to morfológia, deklinácia a konjugácia, sloveso a substantívum, počítačová a korpusová lingvistika či výkladový slovník. Prejdime si najdôležitejšie pracovné výsledky z jej vedeckého života¹.

Prvé publikačné výstupy oslávenkyne sú spojené s počítačovou lingvistikou, ktorou sa zaoberala vyše jedno desaťročie na Pedagogickej fakulte UK, kde spolu s Eduardom Kostolanským a Vladimírom Benkom vytvorili základ výskumného kolektívu systematicky sa venujúceho počí-

¹ Bibliografiu prác Jany Hašanovej možno nájsť na osobnej stránke pracovníkov SAV na https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=user-org-user&user_no=4950&action=publications.

tačovému spracovaniu slovenčiny. V danom období spoločne pripravovali morfológickú databázu slovenčiny na účely algoritmického spracovania textov – pre morfológické analyzátory (programové nástroje podávajúce informáciu o jednotlivých slovných tvaroch) a morfológické generátory (nástroje, ktoré produkujú všetky slovné tvary konkrétneho slova – jeho paradigmu). Uvedená databáza sa neskôr stala základom morfológického analyzátora používaného pri anotovaní slovenských korpusových dát, napr. v Slovenskom národnom korpuse. Priebežné výsledky publikovali títo autori v štyroch štúdiách (porov. Benko – Hašanová – Kostolanský, 1996/1997, 2001; Kostolanský – Hašanová, 2001, 2003) a syntézu z výskumu priniesli v dvoch knižných publikáciách – *Počítačové spracovanie slovenského jazyka: morfológia podstatných mien* (Benko – Hašanová – Kostolanský, 1998) a *Model morfológickej databázy slovenčiny: počítačové spracovanie jazyka* (Benko – Hašanová – Kostolanský, 2004). V projekte sa zaoberali spracovaním paradigmy ohybných slovných druhov na podklade heslára Krátkeho slovníka slovenského jazyka (2. vyd., 1989). V rámci jednotlivých deklinačných a konjugačných vzorov analyzovali slovné tvary – tvarotvorný základ a relačnú časť. Lexikografické zručnosti súvisiace s koncipovaním SSSJ (ktorý v porovnaní s predošlými výkladovými slovníkmi podáva podrobnejšiu gramatickú informáciu o spracúvaných heslách), ako aj predchádzajúce skúsenosti z prípravy morfológickej databázy slovenčiny využila J. Hašanová (2009) pri posúdení prelomovej publikácie *Nový deklinačný systém slovenských substantív* (2007) z pera významnej prešovskej morfológičky Miloslavy Sokolovej. M. Sokolová ponúkla verejnosti modifikovaný skloňovací systém s 51 vzormi. Jubilantka poukázala na prínos tohto nového deklinačného systému, ktorý pomôže skvalitniť morfológickú anotáciu textov v korpusovej lingvistike. Z hľadiska školskej praxe sa prikláňa skôr k možnosti prezentovať nový deklinačný systém v rozsahu tried, a nie v rozsahu všetkých vzorov.

Je nesporné, že po príchode do Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v r. 2005 získal kolektív SSSJ v Jane Hašanovej nenahraditeľnú špecialistku na gramatiku a všímavú pozorovateľku jazyka. V 1. zväzku (A – G, 2006) sa jubilantka podieľala na záverečných úpravách a korektúrach rukopisu a od 2. zväzku sa stala riadnou členkou autorsko-editorského kolektívu (H – L, 2011; M – N, 2015; O – Pn, 2021). Ako spolueditorka v záverečnej etape

každého zväzku zjednocuje spracovanie slovies, čo zahŕňa porovnávanie lexicálno-sémantických skupín slovies a úpravu všetkých zón heslového slova. Editačný proces prináša analýzy rozmanitých jazykových javov a potrebu nájsť pre ne vhodné lexikografické riešenie. Súbor takýchto editačných riešení pri slovesách 2. zväzku SSSJ (H – L) bol námetom na štúdiu *Sloveso ako lexikografická výzva* (Hašanová – Janočková, 2011). Autorská dvojica sa v nej zamerala na gramatický aparát (t. j. zreteľné koncovky vybraných gramatických tvarov uvádzané pri každom ohybnom slove) slovies v SSSJ so zreteľom na spôsob spracovania imperatívu, pasíva, osobných a neosobných slovies, neosobných významov a tvarov, ako aj zvrtných slovies. Osobitne sa sústredila aj na variantnosť tvarov pri meziparadigmaticom prechode slovesných vzorov *česať* – *chytať*, pričom vyčlenila päť skupín, ktoré zohľadňujú mieru tohto prechodu z jedného časovacieho vzoru do druhého.

V ďalšej štúdií *Spracovanie zvrtných slovies v Slovníku súčasného slovenského jazyka so zameraním na komponent sa* (2012) J. Hašanová rozvíjala problematiku samostatného lexikografického spracovania odvodených zvrtných slovies s reflexívnym významom „vykonávať istú činnosť na sebe samom“ (*holiť sa: otec sa už roky holí u toho istého holiča*) alebo s recipročným významom „robiť niečo navzájom“ (*kľbiť sa: v hokejovom tíme sa kľbí skúsenosť s mladou dravosťou*). V nadväznosti na A. Jarošovú (2003) autorka obhajovala ponímanie týchto prípadov ako zvrtných slovies s už posunutým významom v porovnaní s ich nezvrtným pendantom (*umývať* „odstraňovať nečistotu“ – *umývať sa* „staráť sa o svoju hygienu“: *dieťa sa nechce umývať, česať*), a nie ako syntagmatického spojenia slovesa a zvrtného zámena (*umývať* + *sa/seba*, t. j. „odstraňovať nečistotu na sebe“)².

Pri zostavovaní 3. zväzku SSSJ (M – N) bolo potrebné rozlúsknuť tvrdý oriešok – uvádzanie genitívnej väzby (popri akuzatívnej väzbe) vo valenčnej schéme prefixálnych slovies utvorených prefixom *na-*, príp. v kombinácii s komponentom *sa* (*nazbierať hríby/hríbov; nemať pokoj/pokoj; čo sme sa jej naspomínali*). A tak po náročných analýzach a spoločných diskusiách s vedeckými redaktorkami slovníka vznikla rozsiahla kolektívna štúdia *Prezentácia genitívu v slovesnej väzbe v slovenčine (so zreteľom na lexiko-*

² Túto tému ďalej rozvíjala A. Jarošová v štúdií *Problémy vymedzenia statusu komponentu sa v konštrukciách typu umývať sa a vidieť sa* (2017) a M. Ivanová v štúdií *Reciprocita v slovenčine a optimalizácia jej lexikografického spracovania* (2020).

grafické spracovanie slovies vo výkladovom Slovníku súčasného slovenského jazyka) (Sokolová – Jarošová – Hašanová – Janočková, 2016).

Ako možno vidieť, slovesná téma sa v SSSJ stala predmetom mnohých a častých úvah, pričom každý doteraz publikovaný zväzok priniesol so sebou rôznorodé naliehavé výzvy, napr. v 2. zväzku to boli obojvidové slovesá cudzieho pôvodu a frekventatíva, v 3. zväzku väzba slovies s prefixom *na-*(*sa*), 4. zväzok nastolil problém sufixálnych vidových dvojíc pri slovesách utvorených prefixmi *o-*, *ob-*, *od-*; a aktuálny 5. zväzok rieši spracovanie distributívnych slovies typu *povynášať*. Aktívne hľadanie odpovedí na slovesné (verbálne) otázky – treba podotknúť, že v intenzívnej komunikácii s vedeckými redaktormi jednotlivých zväzkov A. Jarošovou, K. Buzássyovou, J. Bosákom, M. Sokolovou, M. Ivanovou či I. Hrubaničovou – právom priniesli J. Hašanovej sympatické označenie ako „naša verbalistka“ či „verbuška“.

Vo 4. zväzku (O – Pn) sa do centra pozornosti dostali číslovky, hlavne preto, že v heslári sa objavilo množstvo numerálií (a kompozít či derivátov) s koreňom *-osem-* a *-päť-*. A tak vznikla ďalšia spoločná štúdia *Číslovky v Slovníku súčasného slovenského jazyka* (Janočková – Hašanová, 2020). Autorky tu predstavili zásadné problémy súvisiace s lexikografickým uchopením tohto nadstavbového slovného druhu, a to so zreteľom na ich súčasnú klasifikáciu, zostavenie číslovkového heslára (keďže číslovky svojou auto-derivabilitou tvoria otvorený systém, je potrebné spracovať ich v slovníku výberovo), uvádzanie gramatických údajov, podobu výkladových perifráz jednotlivých druhov čísloviek, aj so zreteľom na spôsob ich čo najvýstižnejšej exemplifikácie³.

Súbežne s prípravou jednotlivých zväzkov SSSJ autorsko-redaktorský kolektív od r. 2001 oboznamoval verejnosť s ukážkami spracovaných hesiel v periodiku *Kultúra slova*, pričom oslávenkyňa doň prispela celkovo trikrát (Hašanová, 2013, 2017, 2019).

J. Hašanová popri práci na slovníku publikovala časopisecky niekoľko odborných aj popularizačných príspevkov, čerpajúc pritom z rôznorodých životných situácií. Do tejto kategórie patrí *Tvorenie zdrobnenín od cudzích rodných mien v živej reči* (2009), kde sa autorka venovala nejednoznačnosti

³ Pravopisnú stránku vyšších zložených základných a radových čísloviek neskôr analyzovala A. Jarošová v štúdií *Zložené číslovky so zreteľom na písanie spolu a oddelene* (2021).

a variantnosti deminutívnych podôb aj ohýbaniu cudzích osobných mien typu *Emma – Emmka/Emka, Sofia – Sofinka/Sophinka, Marcus – Markusko/Marcusko*. V článku *Zdvorilá komunikácia vo vzťahu lekár – pacient ako prejav kultúrnosti* (2012) jubilanťka v duchu H. P. Griceových (1975) komunikačných princípov upozornila na slabé uplatňovanie zdvorilostného princípu a zásady taktu a veľkorysosti v uvedenej komunikácii, realizovanej prostredníctvom nápisov na dverách lekárskeho ambulancií. V štúdiu *Adjektívne okazionalizmy s formantom -oidný* (2017) autorka upriamila pozornosť na analogickú slovotvorbu adjektív s týmto sufix(oid)om, ktoré sa vyznačujú kvalifikačným významom „podobný ako to, čo je vyjadrené v základe“ (*jazvečíkoidný pesík, mrkvoidný odtieň, teplákoidný typ*). Oslávenkyňa tu vysvetlila štruktúru a funkciu týchto slovotvorne motivovaných jednotiek.

Prierez vedeckou a publikačnou činnosťou J. Hašanovej napovedá, že táto autorka sa postupne vyprofilovala ako odborníčka na gramatiku, špeciálne na flektívnu morfológiu, ďalej ako lexikografka s výnimočnou schopnosťou zaregistrovať aj nenápadné výrazové či významové nuansy gramatického tvaru alebo lexikálnej jednotky, s ľahkosťou využívajúca moderné nástroje korpusovej lingvistiky.

A na záver si dovoľím byť trochu osobná – dlhoročné zdieľanie spoločnej kancelárie bolo a je príležitosťou na vzájomné spoznávanie sa profesijne aj ľudsky. Naša kolegyňa Janka je vzácnou bytosťou ochotnou vždy pomôcť a poradiť, kvalifikovane sa zapojiť do odbornej debaty, všimnúť si v jazyku aj živote to nepovšimnuteľné, skryté a jemne vylúsknuť z neho podstatu.

V mene autorsko-redaktorského tímu SSSJ a ostatných kolegov z Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV prajeme našej Janke predovšetkým pevné zdravie a veľa síl do koncipovania i editovania hesiel, ako aj trpezlivosť pri vnášaní redaktorských poznámok do rukopisu a v neposlednom rade veľa radosti, porozumenia a lásky od najbližších (aj tých štvornohých miláčikov).

Ad multos annos!

Nicol Janočková
Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.

SPYTOVALI STE SA

Konzekventný a konzekvenčný. – Na jazykovú poradňu Jazykovedného ústavu E. Štúra SAV sa obrátili pracovníci zdravotníckej služby s otázkou, ako pomenovať riadenie následkov napríklad po živelnej pohrome spojené s opatreniami na ich zmiernenie. „Vychádzame zo slova *konzekvencia*, čiže dôsledok. Chceli by sme použiť označenie *konzekvenčný manažment*, keďže slovo *konzekventný* znamená ‚dôsledný‘ a to v našom prípade nesedí.“

Výkladové slovníky slovenčiny zaznamenávajú iba prídavné meno *konzekventný* s výkladom významu „dôsledný; svedčiaci o tejto vlastnosti“, napr. *konzekventný človek*, *konzekventný postup* (Krátky slovník slovenského jazyka, 2003), „dôsledný, vytrvalý, cieľavedomý, zásadný“ (Slovník cudzích slov, 2005), „1. založený na dodržiavaní istých zásad, pravidiel, povinností (v správaní, konaní), dôsledný“, napr. *konzekventná výchova*, „2. ktorý sa dôsledne pridŕža istých zásad, pravidiel, povinností, dôsledný“, napr. *rodič musí byť konzekventný* (Slovník súčasného slovenského jazyka, H – L, 2011).

Prídavné meno *konzekvenčný* teda nie je slovníkovo spracované a jeho výskyt v jazykovej praxi je zatiaľ zriedkavý; v korpuse¹ sme naň našli iba niekoľko desiatok dokladov z dvanástich zdrojov. Jeho význam osvetlia vybrané ukážky: *Dnes je najmä politicky ťažké zdefinovať konzekvenčné pravidlá, čo sa stane, keď ich niekto poruší. – Mal by si [človek] v tzv. vnútornom dialógu neustále premietat' dôsledky svojho rozhodnutia v konflikte – tzv. konzekvenčná analýza, ktorá odpovedá na otázky: Čo sa stane, keď sa rozhodnem tak? Čo keď inak? – Základný prístup načrtnutý vo vojenskej koncepcii NATO pre boj proti terorizmu... hovorí o štyroch prvkoch. Sú to: ... konzekvenčný manažment vrátane opatrení na zmiernenie dopadov... – Môžu byť [etické rozhodnutia] koncipované na rôznych východiskových pozíciách: konzekvenčnom (dôsledkovom) alebo utilitárnom (úžitkovom)*

¹ V článku citované doklady pochádzajú z korpusu Omnia Slovaca IV Maior Beta (23.01), ktorý vznikol zlúčením korpusových dát v Slovenskom národnom korpuse (SNK prim-6.1) a dát z webových korpusov a slúži potrebám pracovníkov JÚLEŠ SAV.

prístupe. – Väčšina dnešnej filozofickej etiky je založená na konzekvenčnej etike, ktorá posudzuje etický čin podľa dôsledkov, ku ktorým vykonanie určitého skutku vedie.

Z citácií je zrejmé, že prídavné meno *konzekvenčný* má iný význam ako prídavné meno *konzekventný*. Kým prídavné meno *konzekventný* je kvalifikačné a znamená „dôsledný“, prídavné meno *konzekvenčný* vyjadruje vzťahový význam „týkajúci sa dôsledkov, súvisiaci s dôsledkami, založený na dôsledkoch“ a značí „dôsledkový“ (to sa napokon explicitne uvádza v jednej z citácií). Manažment, ktorý sa zaoberá riešením dôsledkov vyplývajúcich z istých javov, činností, rozhodnutí, možno preto nazvať *konzekvenčný manažment*.

Na záver doplníme, že v slovenčine máme aj iné adjektívne dvojice, ktoré sú odvodené od podstatných mien cudzieho pôvodu so zakončením na *-(an)cia/-(-en)cia* a tvoria sa pomocou prípony *-(an)čný/-(-en)čný* a *-(an)tný/-(-en)tný*, pričom sa líšia svojím významom a spájatelnosťou, porov. *kompetenčný* „súvisiaci s kompetenciou“, napr. *kompetenčný zákon*, a *kompetentný* „oprávnený vykonávať istú činnosť“, napr. *kompetentný úrad*, *konzistenčný* „súvisiaci s konzistenciou, stupňom tuhosti látok“, napr. *konzistenčná vlastnosť*, a *konzistentný* „majúci náležitú konzistenciu, súdržný“, napr. *konzistentný celok*.

Silvia Duchková
Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.

Z WEBOVEJ PORADNE

Privlastňovacie prídavné mená. – Na stránke jazykovej poradne som našla ukážky tvorenia privlastňovacích prídavných mien od ženských mien *Jane, Susanne, Emily, Kate* a *Zoe*. Jedine k menu *Zoe* sa prípona *-in* priraďuje za koncové *-e*, pri všetkých ostatných menách sa koncové samohlásky vynechávajú. Prečo je to tak?

Od cudzích ženských mien zakončených na nemé *e* sa tvoria privlastňovacie prídavné mená vynechaním koncovky a pridávaním prípon podľa vzoru *matkin*, napr. *Charlotte – Charlottin, Jane – Janin, Adelaide – Adelaidin, Nicole – Nicolin, Penrose – Penrosin*. Od cudzích ženských mien zakončených na *y, i* sa tvoria privlastňovacie prídavné mená takisto vynechaním koncovkej prípony a pridávaním privlastňovacích prípon *-in, -ina, -ino*, napr. *Dolly – Dollin, Kitty – Kittin, Nancy – Nancin, Mary – Marin, Lili – Lilin*. Meno *Zoe* sa vyslovuje [zoui], čiže koncové *e* nie je nemé, preto sa pri tvorení privlastňovacích prídavných mien zachováva vo výslovnosti aj v písme: *Zoe – Zoein*.

Názov univerzity. – Ako sa v slovenčine správne píše názov známej americkej univerzity, ktorý má v angličtine podobu *Columbian University*?

Ak máte na mysli elitnú Kolumbijskú univerzitu v štáte New York, založenú v roku 1754, táto univerzita nie je pomenovaná ani podľa juhoamerického štátu Kolumbia, ani podľa severoamerického mesta Columbia. S týmito názvami má iba spoločný pôvod v slove Columbia, čo je poetické a v súčasnosti už iba zriedkavo používané pseudolatinské pomenovanie Ameriky podľa jej objaviteľa Kolumba (niečo ako „Kolumbova zem“). Tak ako meno moreplavca Krištofa Kolumba, aj názov Kolumbijskej univerzity v New Yorku sa v slovenčine píše s K.

Pravopis prídavného mena *svätý*. – Ako sa píše slová *svätý* a *najsvätejší*? Sú to prídavné mená, takže podľa mňa sa píše s malým začiatočným písmenom, napr. *Kostol najsvätejšej trojice*.

Máte pravdu, že prídavné mená *svätý* a *najsvätejší* sa píše obyčajne s malým začiatočným písmenom, napr. *svätý Peter*, *naše najsvätejšie poslanie*. V niektorých pomenovaniach z náboženskej terminológie sa však tieto prídavné mená píše s veľkým začiatočným písmenom, napr. *Svätý Otec* (pápež), *Svätá stolica*, *Duch Svätý*, ako aj *Svätá Trojica* či *Najsvätejšia Trojica* (porov. heslo *trojica* v Krátkom slovníku slovenského jazyka). Slovenskému pravopisu zodpovedá grafická podoba názvu *Kostol Najsvätejšej Trojice*.

Obyvateľské mená utvorené z názvov zakončených na -sk. – Ako sa tvoria názvy obyvateľov miest a obcí, ktoré sa končia na -sk, napríklad *Gdansk*, *Minsk*, *Vitebsk*, *Smolensk*?

Od názvov poľských a ruských miest a obcí mužského rodu zakončených na -sk sa tvoria obyvateľské mená príponou -čan po odtrhnutí koncového -sk, t. j. *Gdansk* – *Gdančan*, *Gdančanka*; *Minsk* – *Minčan*, *Minčanka*; *Vitebsk* – *Vitebčan*, *Vitebčanka*; *Smolensk* – *Smolenčan*, *Smolenčanka*, ako aj *Krasnojarsk* – *Krasnojarchan*, *Krasnojarchanka*; *Kursk* – *Kurčan*, *Kurčanka*; *Dnepropetrovsk* – *Dnepropetrovčan*, *Dnepropetrovčanka*; *Tomsk* – *Tomčan*, *Tomčanka*; *Omsk* – *Omčan*, *Omčanka*; *Murmansk* – *Murmančan*, *Murmančanka*; *Bratsk* – *Bratčan*, *Bratčanka*; *Ochotsk* – *Ochotčan*, *Ochotčanka*; *Novosibirsk* – *Novosibirčan*, *Novosibirčanka*.

Skloňovanie mena *Kreón*. – Ako sa skloňuje grécke meno *Kreón* (postava z drámy *Antigona*)?

Starogrécke meno tébskeho kráľa *Kreón* sa v súčasnosti skloňuje dvojako: v odbornom štýle sa uplatňuje skloňovanie so zmenou slovného základu podľa gréčtiny – *Kreonta*, *Kreontovi*, *Kreontom*, v bežnom vyjadrovaní sa meno *Kreón* adaptovalo a skloňuje sa so zachovávaním slovného základu podľa vzoru *chlap* – *Kreóna*, *Kreónovi*, *Kreónom*.

PRIPOMÍNAME SI

12. júl 2023

Životné jubileum slovenskej jazykovedkyne a pedagogičky **prof. PhDr. Daniely Slančovej, CSc.** Od r. 1976 pracuje na Filozofickej fakulte v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (od r. 1997 Prešovskej univerzity v Prešove), kde absolvovala štúdium slovenského a anglického jazyka. V rokoch 1998 – 2002 bola vedúcou oddelenia masmediálnej komunikácie pri Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, v rokoch 2003 – 2007 bola na rovnakej fakulte prodekanou pre vedu a výskum. Od roku 2008 je riaditeľkou Inštitútu slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií Prešovskej univerzity v Prešove. V oblasti výskumu súčasného slovenského jazyka sa venuje najmä štylistike, sociolingvistiky, športovej lingvistiky a vývinu detskej reči.

31. august 2023

Životné jubileum slovenského jazykovedca a pedagóga **prof. PhDr. Jána Doruľa, DrSc.** Študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (slovenský jazyk – ruský jazyk, 1952 – 1957), od r. 1959 pracoval v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV v Bratislave, v r. 1991 – 1995 vykonával funkciu riaditeľa. V r. 1995 – 2006 bol riaditeľom Slavistického kabinetu Slovenskej akadémie vied (od r. 2005 premenovaného na Slavistický ústav Jána Stanislava SAV). V r. 1994 – 1999 bol externým vedúcim Katedry slovenského jazyka a literatúry Trnavskej univerzity v Trnave. Pracuje v oblasti výskumu dejín slovenského jazyka, najmä slovnej zásoby, venuje sa vzťahom slovenčiny a iných slovanských aj neslovanských jazykov na pozadí historického vývinu slovenského etnika, ako aj aktuálnym otázkam jazykovej kultúry. (Viac na <https://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2013/5/ks2013-5.pdf>.)

ISSN 0023-5202

MIČ 49 300